

III.
M. 38746.
h.

ENGELBERT GANGL

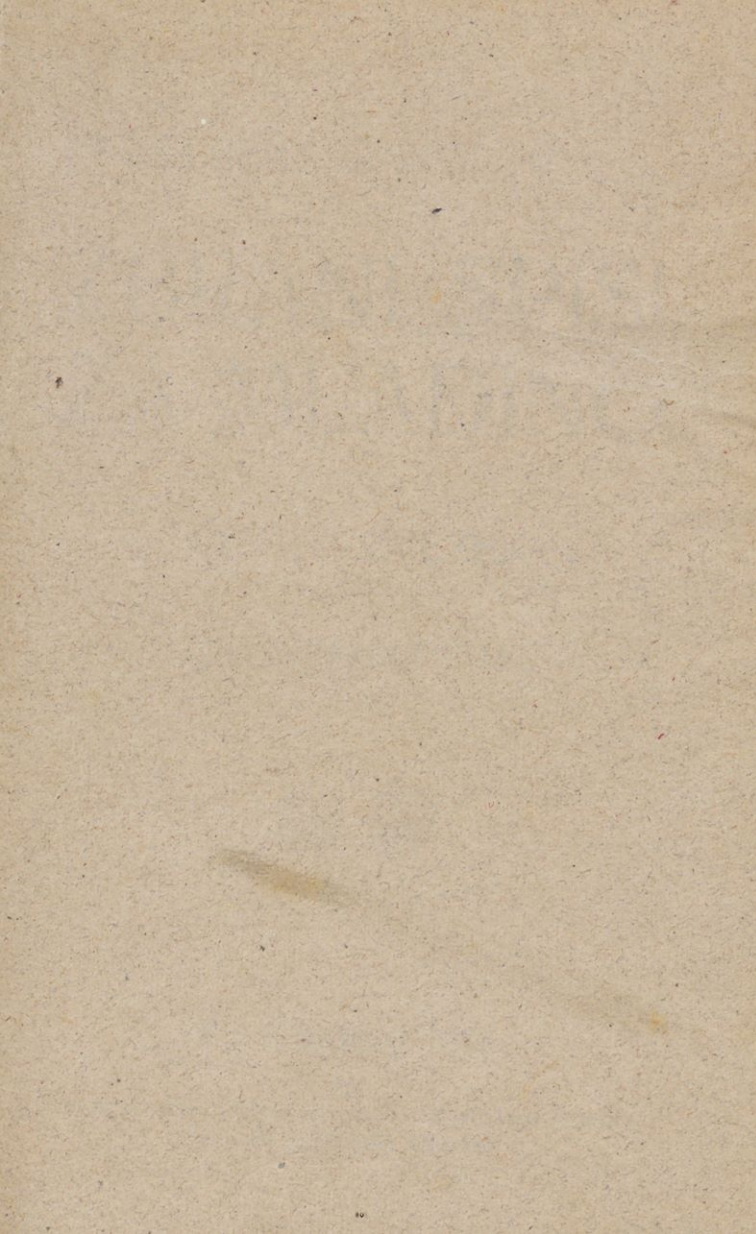
ZBRANI SPISI
ZA MLADINO

IV. ZVEZEK

PRIPOVEDNI SPISI

38746, III. M. h.

ENGELBERT GANGL

ZBRANI SPISI ZA MLADINO

ČETRTE ZVEZEK

PRIPOVEDNI SPISI

V LJUBLJANI 1918.

ooo

Last in založba „Društva za zgradbo Učiteljskega konvikta“.
Natisnila „Učiteljska tiskarna“.

Založništvo si pridržuje vse pravice.

030025795

Vsebina.

	Stran
Fantje od fare	5
Z doma	40
Bolnica	49
Generalček	55
Čestitka	62
Zadnja pot	68
Najboljše zdravilo	81
Stric iz Amerike	89

Vedina

100

100

100

100

100

100

100

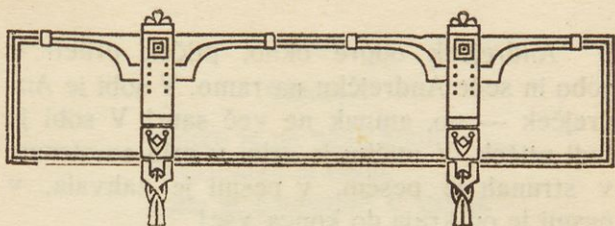
100

100

100

Fantje od fare.

1.

Andrejček.

Andrejček je stal pri oknu. Zunaj je snežilo na vse pretege, pa še burja je pihala, da je bilo res že malo preveč. Pa kaj Andrejčku vse to mar!

V kotu je stala peč; v peči je ogenj, v ognju je toplota, v toploti je prijetnost, v prijetnosti je Andrejček, v Andrejčku je smeh.

Kar korenček striže vunkaj zimi pod kljukasti nos, češ, pa pridi do mene, če moreš!

Ho, kaj pa je to-le! Andrejček kar pobledi od presenečenja, ko droban kljunček potrka ob šipo: Tip-tip, odpri!

Andrejček odpre okno, ptiček prileti v sobo in sede Andrejčku na ramo. V sobi je Andrejček — no, ampak ne več sam! V sobi je tudi ptiček. V ptičku je grlo, v grlu so strune, v strunah je pesem, v pesmi je zahvala, v pesmi je od kraja do konca vse!

II.

Blaže.

Blaže je hodil po dvorišču. Hodil? Čemu! Ali ni lepše z bosimi petami drsati po tleh, da se prah prijazno dviga tja do strehe? Tako ima vsaj nos nekaj od tega!

No, roke v žepu, usta na žvižg: fiu-fiu! Oči pa za oblakom prahu.

Potem ni čuda, če je zmanjkalo Blažetu tal, da se je položil nanje, kakor je dolg in širok.

Pa se brž domisli Blaže nečesa in se ozre, je li ga kdo ne gleda. Pa ker ga nihče ne gleda, kar vstane in reče samemu sebi: »Blaže, kar nič se ne jokaj, ker te nihče ne vidi. Počemu jok!«

Namesto da bi se jokal, si je rajši zažvižgal, pa je bilo tudi dobro.

III.

Cenko.

Cenko je na pašo hodil
in piščalke je majil,
kosa je posnemal v grmu,
kos njegove je drobil.

Liska, kravica pohlevna,
slušala je pesem to,
z repkom je pomahovala,
češ, lepó je, res lepó!

Cenko spravil je piščalko,
stopil h kravici in del:
»Dosti bo za danes, Liska,
zvon večerni je zapel!«

Zvon večerni — glas presladki!
Cenko reče: »Lahko noč!«
Sen priplaval je nevidno,
vseokrog usnivajoč...

IV.

Črtomir.

Črtomir in pa črešnje! Glavo bi dal zanje
— da, pa kako bi jih zobal brez glave?

Črešenj je bilo vsako leto dovolj, in tako
je bilo tudi v Črtomiru vedno dovolj veselja.

Črešnje v klobučku — pred klobučkom Črtomir, pa bi se kdo čudil, da je bil kmalu tudi trebušček poln? Komaj se je deček spravil na noge. Pa gre in se napije vode. Brez vsake potrebe se je napije do mere in preko nje. Toda črešnje in voda so se sprijele, da se Črtomir ni nič kaj dobro počutil. Pa je tudi precej modro sklenil: »Kadar se nazobljem črešenj, se ne bom več napil vode!«

V.

Dragec.

Dragec je res mislil, da sega ves svet samo do domačega plota. Pa tudi treba ni, da bi bilo onkraj plota še kaj sveta. Da ima Dragec le svojo mater, kaj mu hoče vse drugo!

E, pa ga je le prijela zvedavost, da bi malo pogledal preko plota, čeprav samo z enim očesom! Ali kako? Plot je tako visok, Dragec pa tako majhen! Pa naj se spenja še tako na prste, nič ne pomaga.

Majhen mož — velik pogum, to je beseda!

Pa pleza Dragec, pleza in pleza, da bi res že kmalu pokukal izza plota tja v veliki svet. Ali — joj! Hlačice se mu zataknejo ob žrebelj, da ne more ne naprej — ne nazaj in da resnično obvisi med nebom in zemljo.

Seveda ni preostajalo Dragcu nič drugega, nego da je začel premilo zavijati in klicati mater na pomoč. In res je ubogega Dragca samo materina roka rešila prve nezgode na prvem potu — v svet!

VI.

Ejcek.

Ejcek — tako se je klical sam. Pravzaprav je bil Jernejček. A njegove govorne zmožnosti niso še zmagovale tako dolgega imena, zato ga je skrajšal in pristrigel po svoje, pa je ostal Ejcek pred velikimi in majhnimi ljudmi.

Ejcek je bil radoveden, kar se je največ dalo. Najrajši bi imel očetovo uro. Ne morda zato, ker je bila tako lepo svetla in je tako prijazno tiktakala, ampak zato, da bi odprl vse pokrovce in videl, kako se sučejo kolesca. Tudi ni bil zadovoljen, če je gledal lonček s smetano od zunaj. Vanj je moral pogledati, pa ne mislite, da zaradi lončka samega!

Mati je poznala to Ejckovo radovednost. Zato pa je postavila lonček smetane lepo na polico, češ, Ejcek, zdaj ga pa le glej!

Toda višja od police je bila Ejckova radovednost. Pristavil je stol, zlezal nanj in se z roko spel do lončka. Že ga je držal med prsti,

a lonček je moral biti živ, da se je prekucnil s police in padel Ejcku na glavo, z glave pa na tla.

Ejcek se je seveda ustrašil in si mislil: »Kaj pa, če me je lonček ubil?«

Saj bi se pogledal sam, je li še živ ali že mrtev, tudi s stola bi splezal — ali na oči mu je prilezlo nekaj gostega in hladnega, da ni videl nikamor in ničesar več.

»Na!« se je zasmilil samemu sebi, »zdaj sem pa slep!«

Na njegovo vpitje je pritekla mati, ki ga je postavila s stola in mu razlito smetano sprala z glave in oči. Če se je zgodilo še kaj drugega, naj vam Ejcek pove sam!

VII.

Flipe.

Flipe je na vrtu videl
ptičico, kako skrbno
gnezdece si je gradila
in ga čuvala lepó.

Nič ni plašil ljube ptičke,
mirno je ob strani stal,
čakal, da bo rod prenežni
v gnezdecu zaščebetal.

Res je čakal dolge dneve,
a kako je bil vesel,
ko je z drobnimi glasovi
mladi zarod peti jel!

Vse na vrtu je dehtelo,
pesem se glasila je,
dečku dobremu pa radost
srce napolnila je!

VIII.

Grojec.

Grojec — hm! Tako-le za veliko pest ga je bilo. Morda malo več, ampak rokomalh bi ga lahko pobasal v nekoliko obilnejšo vrečo, ako bi ga srečal kje za deveto goro.

Grojec pa bi bil rad velik, ah, velik, kar se da. Velik kakor zvonik, kakor dimnik, kakor hišna vrata ali pa vsaj kakor oče.

Kakor oče!

Pa gre Grogec, gre in obuje očetove škornje, obleče očetovo suknjo in očetov klobuk si povezne na glavo, da mu zdajci zdrči preko ušes, nosu in oči. In si misli deček: »Na vas grem! To me bodo gledali — velikana!«

A bilo je mnogo truda, preden je v težkih očetovih škornjih pridrsal do hišnega praga. Temveč je bilo truda, ker mu je klobuk zakri-val oči, da ni videl pred seboj nič drugega nego samo temo, črno kot noč. I, seveda ume-jemo, da ni mogel videti niti praga, niti zaprtih vrat, zato pa je butnil z glavo ob vrata, da se mu je kar zabliskalo pred nosom.

»Grogec, kar lepo ponižno postoj!« je po-mislil deček. Z desnico je potegnil klobuk z gla-ve, z levico si je otipal nos, je li mu je še cel, z zdravo pametjo pa je dejal: »Boljše se mi zdi, da sem majhen in cel, nego da bi bil velik in razbit!«

In tako čaka še današnji dan, da leta lepo počasi dvigajo njegovo rast.

IX.

Hinek.

Hinek je bil ljubezniv otrok, snažen, reden in marljiv. Nikoli ni čakal, da bi ljubo solnce šele vsega pregrelo na postelji. Bil je rano na

nogah in je šel na vrt, kjer se je globoko priklonil, ko ga je obsijal solnčni žarek, pa mu je zaklical jutranje pozdravilo: »Dobro jutro, ljubo solnčece!«

Nobene stvari mu ni bilo treba ukazati dvakrat; kar je moral, je storil takoj brez obotavljanja. Zato so ga tudi starši od srca radi imeli. Pa je tudi večkrat kak priboljšek padel v njegov žep; iz žepa seveda v roko, iz roke v usta — kakor je že navadna pot vsem dobrim rečem.

Hinka pa so cenili tudi drugi ljudje, saj se je kmalu razvedelo po vasi, kake vrline krasijo dečka.

»Ko bi bil tudi naš tak, kakor je Hinek!« je govorila soseda sosedi. In taka pohvala je bila največje veselje Hinkovim staršem.

X.

Ivo.

Ivo ni bil deček, ki bi verjel samim besedam. O vsem se je hotel prepričati, vse je hotel videti na lastne oči, potlej je šele verjel, prej pa ne.

V sobi je na mizi mati snažila svetilnico. Lepa je bila. Nanjo se je dala povezniti krogla iz motnega stekla, da ni luč preveč motila oči.

»Kaj praviš, mama, ali bi se ta krogla razbila, ako bi jo vrgel ob tla?« je vprašal Ivo mater.

»Kako to čudno izprašuješ,« je odgovorila mati, »seveda bi se razbila; saj je iz stekla.«

V tem je na ognjišču v kuhinji zacvrčalo. Kuhalo se je mleko, ki je vzkipel in se pcedilo preko lončka na razgreto ognjišče.

Mati je popustila delo v sobi in je pohitela v kuhinjo, da odstavi lonček z mlekom. Ivo je mislil, da je sedaj najugodnejša prilika, ko se lahko prepriča, je li bi se steklena krogla res ubila, če jo vrže ob tla. In prime kroglo in jo spusti na tla.

»Cink!« je reklo — in krogle ni bilo več!

Debelo je pogledal Ivo in je rekel z resnim glasom: »Glej — res! Krogla se je ubila! Kdo bi si mislil!«

XI.

Joško.

Joško je dobil od matere za god lepo, sladko — ah! — gibanico. Zadovoljen je bil, da nikoli tako! Sladka, lepa — ah! — gibanica in pa lačen želodček — kdo si more misliti dveh boljših prijateljev? Če bi zdajci kdo pristopil k Jošku, pa mu dejal: »Fant, cekin ti dam, pa mi daj svojo gibanico!« — brž bi se odrezal deček:

»Imej ti svoj cekin, jaz bom pa imel svojo gibanico!«

Joško si je odrezal kos svoje gibanice in je stopil k oknu, da ga tamkaj v miru in zadovoljnosti použije. Tam ob oknu je bilo pač tako lepo! Videlo se je daleč tja preko vrta in polja do daljnjih gorá: sama velika zemlja! A kar je bilo najlepše: nikjer nikogar, ki bi se mastil s tako gibanico, kakršna je bila Joškova! Ah! —

In ko je Joško tako lepo jedel in gledal in bil zadovoljen, je pridrsal po cesti ubogi Jernejec, slep na obe oči, za roko pa ga je vodil mladi Tonček, edina opora slepemu starčku. Oba je Joško poznal; njiju uboštvo je bilo znano vsepovsod.

Pa kaj stori Joško?

Od okna stopi k mizi in ureže dva velika kosa od svoje gibanice, zbeži na cesto in da en kos Jernejcu, drugi kos pa Tončku. Ne da bi čakal, kako ga ubožca zahvaljata za dar, zbeži zopet v sobo ter se oprime svojega kosa. In glejte, sedaj se mu je zdela gibanica mnogo slaja!

XII.

Korlek.

Korlek je imel — kako bi dejal, da bi prav povedal? — hudo kri. Kar mrgolela mu je po žilah, da ni mogel (pa tudi ni hotel) biti nikoli

miren. Korlek pa je imel tudi leseno sabljo in papirnato čako — vojak od petá do temena! Sestrica Jelka pa je imela lepo punčko in blago srce. Bilo bi torej lahko vse dobro in lepo, da ni bilo v Korlekovih žilah tiste nemirne krvi.

Kolikokrat je morala Jelka bežati s svojo punčko pred bratom, ki je dvigal svoj bridki meč, kakor da hoče zdajci ljutemu sovražniku odrobiti glavo ali mu odsekati vsaj nos. Stokrat ga je prosila mati, naj vendar ne bo tako divji, sicer mu vzame sabljo in jo prelomi na kolenu; a tudi stokrat mati tega — ni storila. Zato pa je Korlek mislil, da je enako, če sluša mater ali pa je ne sluša.

No, in Korlek je sklenil, da mora na vsak način poizkusiti moč svoje lesene sablje vsaj nad Jelkino punčko, ako že ne nad Jelko samo. Rečeno — storjeno!

Ko je šla nekega dne Jelka s svojo punčko lepo mirno in brez vsake zle slutnje na izprehod, se je Korlek stisnil za hišni vogal, da naskoči »sovražnika« iz zasede. A storil je več zla, nego je nameraval. Z lesenim orožjem, ki ga je zavihтел z vso močjo, je oprasnil Jelko po čelu, punčki pa je odsekál glavico, da je bila na mestu mrtva. Bridko in glasno je Jelka zajokala, da ji je mati hipoma pritekla na pomoč. Korleka je prijela za uho, Jelko za roko, in tako so šli v sobo. Hčerki je mati obvezala prasko na čelu in jo tolažila zaradi obglavljene punčke,

Korlek pa je moral klečati. Grdo je gledal izpod čela, da še zapazil ni, kako je mati vrgla njegovo sabljo v ogenj, ki je uničil njo in njegovo junaštvo.

XIII.

Ljubomil.

Ljubomil je bil sin bogatega trgovca, ki je imel v mestu veliko prodajalnico, v žepu pa obilo denarja. Oče je pošiljal Ljubomila v ljudsko šolo, čeprav bi ga dal doma lahko učiti, kakor to delajo nekateri bogati ljudje. Ljubomilov oče pa je bil mnenja, da je za dečka koristnejše, če se uči z drugimi otroki vred, da se navadi občevanja z njimi in da se ne prevzame že v mladih letih, češ, bogat sem in zato sem več, nego ste vi, ubožnih staršev otroci!

Ob počitnicah je zahajal Ljubomil s svojo materjo na kmete, da se okrepi in očvrsti v vedrem, zdravem zraku, ki veje nad poljem, gozdovi in travniki tamkaj zunaj v prijazni vasic.

Kmetiški otroci so v začetku gledali Ljubomila samo od daleč: izza plot, izza vogla ga je gledalo ljubko otroško oko, saj se je kmetiški otrok bal stopiti v njegovo bližino, ker je bil videti tako gosposki!

Ta strah je bil neopravičen. Ljubomil je vabil vaške otroke k sebi, jim ponujal svoje

igrače, se igral in zabaval z njimi. In v isti meri, kakor je minevala plašljivost, se je dvigala zapupnost, in glej, v malo dneh so si bili prijatelji. Od Ljubomila se niso naučili samo igranja, ampak tudi lepih besed, snage in dostojnega vedenja — vsa vas je bila vesela dobrih otrok.

Ljubomila in njegovo mater je večkrat prišel oče obiskat, a nikoli ni došel praznih rok. Kar pa je prinesel s seboj, ni bilo namenjeno samo Ljubomilu, temveč je moral deček razdeliti tudi med svoje znance in znanke. Tako je bil za ves mladi vaški svet vesel praznik, kadar je prišel Ljubomilov oče.

A veseli čas počitnic je kmalu minil, in bilo se je treba posloviti. Vsi so bili žalostni. Ostal pa je v srcu blag spomin, zbudilo se je upanje na veselo, veselo snidenje.

XIV.

Miško.

Miško je bil vseh muh poln. Ni bil sicer hudoben deček, ampak vedno je preudarjal, kaj bi se dalo napraviti, da bi bilo nekaj posebnega, nekaj nevsakdanjega. Drugi otroci so hodili po cesti, Miško je moral po jarku; po cesti zna vendar vsakdo hoditi, a po jarku le on. Drugi dečki so si zatikali na klobuke lepe polj-

ske cvetice, Miško je nosil za trakom kurje pero in rače krivčke. In tako dalje . . .

Imel je bratca Stanka, ki ga je Miško sicer rad imel, pa mu je vendar premnogokrat naga-jal, ker se mu je zdelo neznansko lepo, ako se je Stanko začel jokati. »Tako lepo se ne joče noben otrok, kakor naš Stanko!« je trdil Miško.

Stanko je po kosilu rad zadremal. Trebušček je bil lepo poln, pa se je dalo tako spančkat, da nikoli tega! Stanko ni nič kaj dosti premišljal: kjerkoli ga je prijel spanec, tam je legel in zaspal. Miško ga je iskal toliko časa, dokler ga ni izvohal. Potem ga je stiskal za nosek, ali ga vlekel za lase, dokler se ni Stanko prebudil in začel milo jokati.

Oče je bil kar obupan, ker ni vedel, kako naj Miška ukroti. Sama beseda ni dosti pomagala, kar naprej pa ga tudi ni hotel pretepati. Zato je odločil, da naj Stanko po kosilu spi pri očetu v sobi. Oče bo čital časopis, Stanko pa naj leže in zaspi. Tako bo imel pred Miškom mir. Da! Zato pa mora biti Miško tudi pri očetu, da ne bo razgrajal in kričal po hiši ter budil zaspanega bratca. Vse dobro!

In nekaj dni je bilo tudi res tako. Ali kaj pomaga, ko je Mišku prihajalo dolgčas: tako brez vsega dela tudi ne more stati poleg očeta! Ko bi znal vsaj brati, da bi gledal preko očetovih ramen v časopis. Toda Miško je znal brati črešnje, ne pa knjig in časnikov. Izprosil si je

končno očetovega dovoljenja, da se sme prav mirno in tiho igrati z žogo. Samo trkljal jo bo po sobi, po tleh. Saj teče žoga tako tiho, da bi prej slišal miško nego pa njo.

Dobro! — A pribrenči nezgodna muha in sede Stanku ravno na nos. V spanju iztegne Stanko ročico, da prežene nadležnega gosta. Muha je sicer odbrenčala, a kmalu je priletela nazaj ter sedla dečku zopet na nos. Miško je mislil, da stori bratcu dobroto; zato zažene žogo proti Stankovemu nosu, da prepodi muho. A žoga ne zadene muhe, temveč prileti Stanku na ubogi nosek. Ves preplašen plane deček iz spanja in začne neusmiljeno vekati.

Oče, ki je bil zamišljen v čitanje, se zgane in vpraša ves nevoljen: »Kaj se je zgodilo?«

»Z žogo sem ubil muho na Stankovem nosu; sedaj se pa Stanko joče!« se odreže Miško.

Oče je brž potolažil Stanka in napravil nekaj takega, kar je provzročilo, da so bile solzne — Miškove oči.

XV.

Niko.

Niko je zagledal v kuhinji na mizi nož. Že večkrat ga je mati svarila, naj ne jemlje v roke te nevarne reči, zakaj nož ni igrača. Sedaj pa

ni bilo matere v kuhinji, in živ človek ne bo vedel, ako si Niko izposodi nož za prav kratko časa, da si odreže v meji palico in se potem z njo odpravi na potovanje okrog domače hiše. Dokler se mati ne vrne v kuhinjo, si lahko ureže deset palic, ne pa samo ene!

Niko zbeži z nožem iz kuhinje in hiti na dvorišče do vrtne meje. Da bi bil hitreje gotov, ravna z nožem s tako naglico, da nož spodrsne po gladkem lesu in mu obtiči — v prstu.

Kri preplaši dečka tako, da mu sapa kar zastane. Šele čez dolgo časa polijejo dečka solze, ki privabijo na dvorišče mater, vso v strahu in skrbeh. Seveda je bilo treba ranjeni prst obvezati. A ker je bilo kazni dovolj, reče mati in govori: »Kdor ne uboga, ga tepe nadloga!«

XVI.

Oton.

Oton je bil bojzljiv in strahopeten, da res že ni bilo več lepo. Preplašil se je vsakega šuma, vsakega najmanjšega ropota že ob belem dnevu. Zvečer pa ga je obšla kar kurja polt, če se je po nerodnosti zadel ob stol, da se je premaknil in zaropotal. Povsod je hotel videti divjega moža, povsod je hotel videti strahove, čeprav mu je oče že stokrat dejal,

da divjega moža ni, a strah je v sredi votel, okrog ga pa ni nič.

A kaj je to izdalo! Oton je bil strahopeten in bojzljiv — pa konec besed!

Hlapec je pripeljal s polja buče domov. Sedaj se pa oče domisli te-le šale: Izbere bučo, najlepšo in najdebelejšo, pa jo iztrebi in očisti, da je bila znotraj vsa prazna. Vanjo napravi štiri luknje: dve zgoraj — oči, eno navzdol — nos, eno počez — usta. In ko se je zmračilo, prižge oče svečo in povezne nanjo bučo. Pa se je svetilo skozi vse luknje, da je bilo videti nedolžno bučo smešno in strašno obenem.

Oče gre po dečka in ga vzame s seboj na dvorišče. Ko Oton zagleda goreče oči, goreč nos in goreča usta, ga obide tak strah, da bi najrajši zbežal; ampak kam naj beži siromak, ko se od strahu še z mesta ni mogel premakniti! Zato pa je rajši skrnil glavo pod očetovo suk-njo, češ, zdaj se pa naj zgodi, karkoli se hoče! Sam divji mož me gleda z ognjenimi očmi in vsak trenutek me lahko pohrusta vsega, kolikor me je v hlačah!

Oče se je seveda smejal dečkovemu strahu.

Pa ga je odvedel tja do namišljenega divjega moža, kjer se je Oton prepričal, da je tista čudna prikazen navadna, nedolžna buča. Tako mu je prišlo spoznanje, da so vse govornice o strahovih, divjih možeh in drugih takih rečeh — prazne čenče!

XVII.

Petrček.

Petrček je prosil mater, naj mu sešije lepo vrečico.

»Nekaj takega napravim,« je dejala, »da se ti niti ne sanja.«

Mati mu je seveda ustregla, ker je imel Petrček mater rad, ona pa je njega rada imela. Pa tudi malo radovedna je bila, kaj namerava deček z vrečico.

Petrček se je zadovoljno smejal, ko je korakal z vrečico pod pazduho vunkaj na ravno polje.

Bližal se je materin god, in deček jo je hotel razveseliti s posebnim darilom, kakršnega še nihče ni dal svoji mami! Pa je šel Petrček vunkaj na ravno polje, koder je solnce svetilo z vso svojo neopisno milino in lepoto. Pa je nastavil vrečico solnčnim žarkom, rekoč: »Le pojdite semkaj v to mojo vrečico, solnčni žarki, da vas nekaj ujamem in dam mami za god!«

In ko je Petrček mislil, da je vrečica že polna solnčnih žarkov, jo je skrbno zavezal, skrnil pod suknjo in jo odnesel domov. Doma pa jo je skrnil za peč, da jo drugi dan razveže in obsiplje mater s solnčnimi žarki.

Drugi dan je Petrček vstal in je vzel vrečico izza peči in je stopil pred mater.

»Glej, mama, mamica,« je dejal, »za god sem ti nalovil v to-le vrečico solnčnih žarkov. Na jih, tvoji so!«

In je razvezal vrečico, a solnčnih žarkov ni bilo!

»Joj,« je zatožil deček, »ušli so mi!«

Mati pa se je nasmehnila in je rekla: »Nič ne de, moj ljubi otrok! Srečna sem, da imam le tebe, ti moj zlatkani solnček!«

XVIII.

Rajko.

Rajko je otrok bil vljuden
in od srca staršem vdan,
vedno je zato bil hvaljen,
a nikoli kaznovan.

Vsi so radi ga imeli,
govorili so tako:
»Ko bi tudi naš bil takšen,
to nam bilo bi lepó!«

Modrovali so otroci,
mislili na vse strani,
kaj store naj, da bi Rajku
v lepem bili slični vsi.

»Lahko njemu,« so dejali,
»ki vse to že ve in zna;
težko nam, ki nam nikoli
žilica miru ne da!«

XIX.

Silvo.

Silvo je bil učiteljev sin. Dokler še ni hodil v šolo — ej, lahko njemu! Igral se je z drugimi otroki na vasi in je z njimi vred užival vso zlato svobodo brezskrbnih mladih let.

Pa je tudi njemu dospela doba, ko je moral dati slovo samemu igranju. Prišel je čas, da je moral v šolo — seveda k svojemu očetu, ker ni bilo v vasi drugega učitelja.

Oče je Silva poklical k sebi in mu dejal z resnim glasom: »Sedaj pojdeš v učilnico. Da mi boš miren in pazljiv; zakaj kakor proti vsakomur bom tudi proti tebi strog in neizprosen, ako ne boš tak, kakršen mora biti vsak učenec med poukom!«

Od kraja je res bilo tako: Silvo je sedel lepo mirno, roke na klopi, oči pa uprte v učitelja — očeta.

Pa si je deček začel misliti: »Hm, moj oče je moj učitelj. Zato mi pa gre vendarle nekaj več pravic, nego jih imajo drugi učenci.«

In začel se je premikati na sedežu in naga-
jati sosedu - součencu na levi in desni, da je
bilo tudi očetu - učitelju preveč. Ta je vstal
izza mize, stopil do Silvove klopi, brez vsake
besede prijel dečka za roko in ga odtiral — v
kot! — Ostali učenci pa so spoznali, da so v
šoli učitelju res vsi enaki, ker ne prizanaša
niti lastnemu sinu. In odslej so ljubili učitelja
še bolj in so bili pridni in pazljivi. Pa Silvo
tudi.

XX.

Šime.

Šime je pasel na grivi za mlinom mlinar-
jevega oslička — pohlevno, potrpežljivo žival.
Najbrž je bilo Šimnu dolgočasno. Ker si ni ve-
del drugače preganjati dolgega časa, je v gr-
mu urezal šibo, pa je z njo kar tako brez vsake
potrebe dražil in preganjal ubogega oslička.

Osliček je pač preudarjal, kaj li je zakrivil,
da ga Šime tako neusmiljeno šiba. A ni se mo-
gel domisliti nobene krivde. In hudo mu je bilo,
seveda; zakaj nihče ni rad brez vzroka tepen,
tudi ubogi sivec ne.

»Ej, da ti morem do živega, to bi ti vrnil
tvojo neusmiljenost, « si je želel osliček. A ka-
ko mu naj pride do živega, ko je pa bila Šim-
nova šiba tako dolga, da ni mogel mimo nje

ali pod njo do pastirja, ki se je še vrhutega oprezno ogibal oslovih kopit.

Naposled pa je bilo Šimnu tepeža dovolj. Domislil se je, da bi bilo prijetneje, ko bi oslička zajahal in se lepo — ponosni jezdec — izprehajal po grivi. Zavihtel se je torej od tal in obsedel na oslovem hrbtu.

»Ha-ha,« se posmeje dolgoušec, »sedaj te pa imam v pesteh!«

Pa gre osliček, gre in gre počasi do tja, kjer se griva strmo spušča proti cesti.

Lepo je bilo Šimnu: sedel je na osličku, zavihtel klobuk in zaukal na ves glas: »Juhu-hu! Hej, glejte me jezdeca!«

Osliček pa pobesi glavo; kakor bi trenil, dvigne zadnje noge v zrak — Šimen pa — ponosni jezdec — zleti z njegovega hrbta in preko osličkove glave po strmini na cesto.

XXI.

Tonček.

Tončku je rekla mati že neštetokrat: »Ne bodi kakor burja! Vihraš po dvorišču, da se dviga oblak prahu izpod nog. Petelin in kokoši beže pred teboj, kakor bi jim bila lisica za petami.«

Vedno je Tonček obljubljal: »Mama, nikoli več!«

A komaj je izrekel obljubo, je tudi že pozabil nanjo.

In gre Tonček in sede na dvorišče v hlad. Šolsko tablico dene na kolena, pomodruje sam s seboj in reče in govori: »Sedaj imam najlepši čas, da malo poračunam.«

Pride petelin, postoji in gleda Tončka.

»Ali se godi čudo? Tonček miruje!« se začudi.

Komaj pa odpre kljun od samega začudenja, že vstane Tonček: »O, prijatelj krivorepec, ali se bova malo poigrala?«

Plane za njim in trešči tablico za splašeno živaljo. Petelin je pa hitrejši od Tončkove tablice, zato ta ne zadene petelina, ampak pade na kamen in se razbije.

Brž si misli Tonček: »To-le pa ne bo nič dobrega!«

In res ni bilo.

Mati, ki jo je šum in ropot privabil na dvorišče, ne pomišlja dolgo, ampak ukaže sinu pobrati tablico, ga prime za sladke in ga odvede na vežo v kot, češ, tu-le stoj za kazen!

Petelinu se je kar zdelo, da mora priti tako. Zatorej gre in pokuka k Tončku, kakor bi mu hotel svareč in očitajoč zaklicati: »Danes meni — jutri tebi!«

XXII.

Urbanček.

Urbanček je imel dvoje lastnosti: neskončno rad je srebal kislo mleko in neskončno rad je dražil sosedovega psa Pozoja.

Prvo ni bilo nič takega. Hm, kislo mleko! Kdo ne pozna njegovih dobrot? Drugače pa je bilo s sosedovim Pozojem. Kadar je bil privezan, seveda ni mogel do Urbančkovih hlač. Ta ga je dražil s ceste, renčal vanj in mu kazal dva prsta. Ubogi Pozoj je lajal na vse pretege, se zaganjal proti dečku, a hlač mu ni mogel pomeriti, kakor bi rad in kakor bi Urbanček pravzaprav zaslužil — ko bi le hlač ne bilo škoda.

Pozuju pa je bilo Urbančkove nagajivosti več kot dovolj, zato pa je tudi sklenil, da mu o prvi priliki vse pošteno poplača.

Urbanček je imel dobro mater in blago sestrico. Večkrat ju je mati poslala k sosedovim po latvico kislega mleka, da so ga použili za malo južino. Kislo mleko in pa v njem nadrobljen črni kruh — hm, kako je bilo to neskončno dobro!

In tako sta šla Urbanček in sestrica po kislega mleka tudi tistega dne, ko se je sosedov Pozoj veselil zlate svobode. Gospodar ga je bil odvezal, in Pozoj je srečen in vesel skakal

okolo hiše. Urbanček in sestrice pa sta šla, nič hudega sluteč, po vasi dol: sestrice naprej, Urbanček pa za njo z latvico kislega mleka v rokah. Ves je bil zamišljen v dobroto, ki jo sedaj nese domov, da jo tamkaj postavi na mizo in globoko zajame...

Pozoj zagleda nagajivca. Brž se spomni svojega sklepa, češ, sedaj je prilika, da se maščujem! In se zakadi proti Urbančku in mu pokaže zobe. Deček se tako ustraši, da poskoči od tal. Tedaj se pa kislo mleko pocedi iz latvice ter se zlije na sestrično glavo in po njenem žalostnem obrazu na sama umazana tla. Pozoju se je zdelo že te nezgode dovolj, zato ni dal dečku pokusiti svojih zob.

Ali ni bila že to prehuda kazen? Oh, kislo mleko! Namesto da bi šlo iz latvice na žlico in z žlice v usta, pa se je cedilo po tleh, in namesto Urbančka ga je srebal sedaj — Pozoj!

XXIII.

Vladko.

Vladko daleč v hribih biva,
z ljubo mamico živi;
ko dolina v mraku sniva,
njemu solnce že gori.

Vse je svetlo, vse je jasno
tja do daljnega neba;
ptičice pojo že glasno,
ko se v postelji vzravna.

Megla se v dolini plazi,
solnce vanjo se upre,
Vladku smeh je na obrazi:
glejte, nič več ni meglè!

Kje opiše naj beseda
lepe zemlje širni krog!
Deček se zavzet ogleda —
višje je samo še Bog!

Kadar solnce neče vstati,
in nevihta prihrumi,
Vladku je družica mati,
ki ga ljubi in uči.

Svet drhti v bobnečem gromu,
Vladko groze ne pozna:
luč gori na varnem domu
materinega srca . . .

Mati knjigo v roko vzame,
deček se nasloni k njej,
in na glas mu brati jame,
kar je nemo v knjigi tej.

XXIV.

Zvonko.

Zvonko ni imel večjega veselja, nego kadar je pasel domače gosi. In ker je imel mnogo časa, jih je pasel kar naprej. Vedno je bil z njimi tam doli ob potoku. In nič mu ni delo, če ga je tuintam katera glasnih gosi uščipnila s širokim kljunom v boso nogo. »Saj me ni iz jeze,« si je mislil, pa je bilo vse dobro. Le redkokdaj se je zgodilo, da je zavihtel Zvonko šibo, češ: »Udarim te, če se boš še kaj ujedala!«

In kadar je šel na pašo, je vedno počakal, da so odšle gosi pred njim. Vprašal se je: »Kam neki se odzibljejo danes?« — Pa njegove gosi so jo vedno mahnile proti potoku. Pa kam naj bi tudi šle, če ne tja, kjer raste tako dobra trava in kjer je takoj zraven voda, da se lahko potapljajo v njej! Saj ne gre niti Zvonko, kadar je lačen, nikamor drugam, nego k omari, kjer je shranjen kruh (morda tudi kaj drugega). In toliko pametne so tudi gosi, da gredo samo tja, koder jim je pogrnjena miza.

Domov grede pa je stopal Zvonko vedno prvi. Mislila mu je modra glava: »Ker je že mrak, pa jim pokažem pot, da se mi ne izgube in da pridem prvi domov — do kruha in sklede, sedaj je treba tudi meni česar koli za pod zob!«

Pa mu je bilo vselej tako prijetno pri srcu, kadar se je ozrl na vrsto lepih in tolstih gosi in si poleg tega mislil, kako bo lepo šele takrat, ko bo stala prva pečena gos pred njim na mizi. Saj ve Zvonko še od lani, da ni na svetu nikjer nič boljšega, nego je pečena gos, ki tako lepo diši in ki gre še lepše v slast — v Zvonkov želodček! In če si je hotel prav na tihem priznati resnico, je moral reči, da prav zaradi tega tako rad pase domače gosi! Kaj hočemo! Vsak ima svoje slabosti, tudi Zvonko!

Ko pa je prihajala jesen, in je bilo vreme hladno in vlažno, da so se jele po travnikih dvigati sive, žalostne megle, je rekla mati Zvonku: »Danes pa pojdeš zadnjikrat na pašo. Gosi ostanejo odslej doma in ti ostaneš z njimi, da se vsi skupaj ne prehladite!«

Zvonku je bilo hudo, ko je jemal od paše slovo. Žalostno je stopal okrog svojih ljubih gosi in žalostno se je oziral po pašniku, kjer mu je bilo vse poletje tako lepo. Polegal je po travi, koder so se pasle gosi. Zdajnzdaj so se težko in nerodno dvignile v zrak, zagagale, se zopet spustile na tla in se — lepo v vrsti druga za drugo — približale svojemu pastirju in vabljivemu potoku. Lepo je bilo!

Sedaj pa je konec temu veselju! Danes je poslednjikrat med svojimi gosmi. Žalostno se ozira nanje, ko namerja korake proti domu. In kakor bi tudi gosi vedele, da jemljejo slovo,

hodijo danes tiho in žalostno za svojim pastirjem, ki maha s šibo po zraku, kakor da si hoče pregnati žalostne misli . . .

In ko stopa Zvonko tako žalosten proti domu, mu hipoma šine vesela misel v glavo. Ali ni jemal tudi lanske jeseni slovesa od paše? Da, tudi lani je bilo tako! Ko pa je priplavala nova, radostna pomlad, da je vse zunaj oživelo in ozelenelo — tedaj je bilo konec prezimovanja. Vunkaj pod milo nebo je zopet držala njegova pot! Tako se zgodi tudi sedaj!

Ta vesela misel potolaži Zvonka, da ni nič več žalosten.

XXV.

Žiga.

Žiga je imel deda, ded pa je imel v sobi na polici vse polno knjig, majhnih in velikih, debelih in drobnih. Ker je bil že star, ni bil za nobeno težko in naporno delo. Da se pa ni dolgočasil, je prebiral svoje knjige, majhne in velike, debele in drobne. V mladih letih je bil vojak. Tam se je priučil čitanju in pisanju, ker tiste čase še ni bilo šol po kmetih. In tako je bil Žigov ded med tistimi redkimi očanci v vasi, ki so znali knjigo prav držati v rokah.

To je vedel tudi Žiga. In kako bi tega ne vedel? Saj ni bilo skoro dneva, da ni prišel ta ali oni sosed k njegovemu dedu s kakšnim pi-sanjem, proseč ga, naj mu ga prebere in raz-loži. In Žiga je bil trdno prepričan, da mora biti njegov ded silno učen mož.

Pa tudi knjige morajo biti učene! Tako mirno in zaspano leže na polici, v njih pa je skritih toliko čudovitih reči! Vse vedo, kar-koli jih povpraša ded. Z roko seže na polico, vzame knjigo, natakne na nos očala, odpre, pogleda — in glej: knjiga mu pove vse, kar-koli hoče vedeti. In to je razumljivo, da se je nekaj te knjižne modrosti vtihotapilo v dedovo glavo, a nekaj se je izmuznilo tudi Žigi pod visoko čepico: ne doseza sicer še docela de-dove učenosti, a do gležnjev mu že pride z bistro svojo glavico. Tudi še ne ume tolmačiti pomena vseh tistih čudnih kljuk in kljukic, ki so z njimi napolnjene vse knjige — saj Žiga še ne hodi v šolo — a vendar ve, o čem knjige govore.

Kolikokrat je že poslušal deda, ko je čital na glas, kako so Turki preplavljali naše kraje, kako so čarovnice jezdarile na metlah, kakšne burke je bril Pavliha, kako je Martin Krpan do smrti pobil Brdavsa in tako dalje . . .

Vse te in druge zgodbe si je Žiga zapomnil tako dobro, da jih nikoli ne pozabi!

Kadar ni bilo deda doma, se je Žiga kaj rad spel do police in si nagrabil knjig, da jih je komaj nesel. Kam? Naravnost pred hišo. Kdo bi tudi čital na skrivnem v sobi, kjer ga ne vidi živa duša? Pred hišo mora, kjer ga lahko vidijo ljudje, češ, glejte učenega Žigo!

Ta je razpoložil knjige okrog sebe, odprl zdaj to, zdaj ono in čital na ves glas, kar mu je ravno prišlo na misel: »Turki — so — prišli — v — na-še — kra-je — so — Turki — v na-še — kra-je — so — prišli — Turki — in — so — prišli —«

Zvedavo je pogledal izpod čela, rado-veden, ali ni še nihče prišel, da bi ga poslušal in občudoval.

Vendar! — Prišla je njegova sestra Manica. Ta že hodi v šolo in tudi brati že zna. A Žiga naj ji dokaže, da zna brati tudi on — brez šole! In prišla je tudi sosedova Lenka, ki je manjša in mlajša od njega, ki torej še bolj občuduje njegovo učenost.

Žiga brž zamenja knjigo, hoteč pokazati s tem, da zna brati iz vsake, ne samo iz ene, da, celo iz največje. In ravno to odpre in bere še z večjim poudarkom.

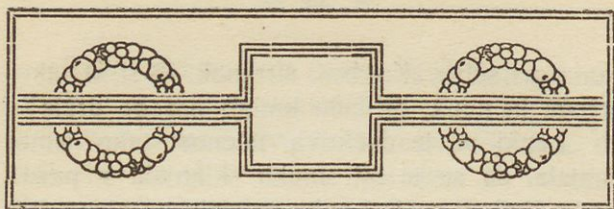
»Turki — so — prišli — v — na-še — kra-je — so — prišli — Turki — in — so — Turki — prišli —«

Manica je seveda švignila po knjigi in po bratcu s pomilovalnimi pogledi in si je mislila

sama pri sebi: »Kaj boš, siromak, ki si še tako otročji in neuk, da celo knjigo narobe držiš!«

Lenki pa je dečkova učenost tako silno ugajala, da se je od smehu sklanjala v pasu. Toda čimbolj se je Lenka smejala za njegovim hrbtom, tem glasneje je vpil Žiga, misleč si moško in samozavestno: »Le, le! Moje učenosti pa vendar ne prevpije noben smeh!«

Z doma.

tarši so mu umrli, ko je bil še čisto majhen. Najprej mu je umrl oče, leto pozneje mati. A ker je bil še čisto majhen, ni vedel, koga je izgubil in koga so mu zagrebli v zemljo. Ostala mu je samo stara mati. Ob njeni gorki ljubezni je preživel svojo mladost. Ali tak ni bil, kot so drugi otroci, ki so polni življenja in veselja. Na njegove mlade dni ni svetila materina in očetova ljubezen, zato je bil Habjanov Janez tih in resen otrok. Dostikrat je videl, kako ima stara mamica objokane oči. Pozno zvečer, ko je legel v posteljo, pa ni mogel zaspati, je videl izpod odeje, da sedi njegova stara mamica še vedno za mizo, da neprestano giblje z ustni, a po licu ji teko

solze, debele in vroče. Zato je bil tudi Habjanov Janez vedno tih, resen in otožen ter dostikrat solznih oči.

Ko je že toliko dorastel, da je začel hoditi v šolo, je kmalu izprevidel, da je sirota na svetu. Drugi otroci so mu pripovedovali, kako jim je lepo doma, kjer skrbe zanje njih dobri starši, in takrat je izprevidel Habjanov Janez, da je sirota, da nima očeta in matere in zato je bil tih, resen in otožen ter dostikrat solznih oči.

A svojo staro mamico je ljubil s čistim srcem. Dobro je vedel, kako skrbi zanj, kako se trudi na stare dni, da bi mu osladila osamljeno mladost, kako moli in joka zaradi njega, ker ga je pustil ljubi Bog tako samega in zapuščenega. In svoje stare mamice se je oklenil z vso vdano ljubeznijo. Že v mladih letih je sklenil, da hoče biti dober, pošten in priden, da bo dobri stari mamki v veselje, da bo njene zime pomlad.

V šoli je napredoval, da je bil vedno eden med najboljšimi učenci. Učenje mu ni delalo nobene preglavice, nobene sitnosti. Zdelo se mu je celo, da se ima vedno premalo učiti. Zato je prosil gospoda učitelja, naj mu posoja knjige, ki jih je potem prebiral doma. Čital je s slastjo, z razumom. Knjige so mu bile najboljše prijateljice. V družbo drugih otrok ni zahajal. Ni se mogel privaditi njih živahnosti, zato je rajši

posedal doma. Tako lepo se mu je zdelo doma! Poleg stare mamice je sedel, pa je čital in čital ali pa jo je poslušal. In njegova stara mati je znala tako lepo pripovedovati. Kolikokrat mu je že pripovedovala o njegovih starših! Povedala mu je že obilokrat, kako dobrega očeta je imel in kako dobro mater. In kako sta težko umrla zaradi njega. Med boleznijo in ob zadnji uri je jima bil samo on v mislih. Z njegovim imenom na ustnih sta umrla, se preselila v večnost . . .

Da, težka je bila obema smrt, ker sta morala ostaviti njega, Janeza . . .

*

*

*

Ko je dovršil Janez domačo šolo, bi rad odšel s svojimi součenci v bližnje mesto v latinske šole. Ali imel ni zato potrebnih sredstev, pa tudi stare matere ni mogel in ni hotel pustiti same. Zato mu je ugasnila ta želja, preden se mu je še prav razvila. Ostal je v domačem kraju in se šel učiti krojaštva. Ni bil kakor so drugi rokodelski učenci, ki nagajajo mojstru in kade skrivoma tobak. Janez je bil ponižen in slušen, zato se je kmalu izučil toliko, da mu je izročal mojster že samostojna dela, mu tudi plačal tuintam kaj nagrade ter ga napravil za pomočnika prej, nego je bilo v početku dogovorjeno. Njegovi vrstniki, ki so se tudi učili rokodelstva, so mu vse to zavidali in ga celo

sovražili. A Janez se je menil vrlo malo za oboje. Vestno je opravljal svoje delo, kadar pa je bil prost, je sedel doma pri stari materi, prebiral knjige, ki jih je še zmeraj dobival od gospoda učitelja ter poslušal ukovito in zabavno pripovedovanje svoje stare matere.

A kadar je stopil k oknu v domači hiši ter videl, kako se razprostira pred njim svet, velik in lep, obrobljen na obzorju z visokimi, v oblake kipečimi gorami, pregrnjen z zelenimi travniki in plodnim poljem, prekrižan z belimi, v neskončno daljo hitečimi cestami — takrat se ga je polastilo vroče hrepenenje po tem velikem, lepem svetu. O, ko bi mogel tja, da bi kaj videl, kaj novega zvedel ter se potem vrnil izkušen in učen domov, k stari materi!

In kadar je čital v knjigah, kako so odhajali z doma rokodelčiči, kako so se po dolgih letih vračali domov, bogati na izkušnjah, spretni delavci, razumni možje — takrat se ga je zopet polastilo vroče hrepenenje po tujih krajih, po tem velikem, lepem svetu!

Ali kako naj gre od stare, podpore potrebne matere? Kako jo naj pusti samo sedaj, ko so ji oslabele oči in lasje osiveli kot sam beli sneg? A hrepenenje po tujih, daljnjih krajih je raslo v njem bolj in bolj, mu jemalo ponoči sladko spanje in ga odvrčalo podnevi od dela. Zajedlo se mu je to hrepenenje tako globoko v dušo, da ni imel več mirnega trenutka: dan in

noč je samo premišljal, kaj bi storil, kaj ukrenil, da bi mogel z doma.

Kolikokrat je že stopil pred staro mater s trdnim namenom, da ji pove, kar je sklenil. Če ga vpraša, kaj bo z njo, ji pa poreče, da bo že ljubi Bog napravil tako, da bo prav zanjo in zanj. Ali kadarkoli je stopil pred staro mater, mu je vselej obtičala beseda v grlu, da ni mogel izpregovoriti niti besedice. Zdelo se mu je, da ni še vsega dobro premislil, zato pa tudi ne more govoriti. Seveda: najprej mora poskrbeti, da ga ne bo stara njegova mati pogrešala; vsaj preveč ga ne sme pogrešati.

In kaj mu pride na um?

Njegov mojster ni imel svoje hiše; stanoval je drugod pod tujo streho. Njegova stara mati pa ima svojo hišo, in še precej prostora je v njej, vsaj toliko, da bi njegov mojster lahko stanoval pri njej. Tako bi bilo pomagano stari materi na dve strani: prvič bi ji bilo pomagano s stanarino, drugič pa bi ji ne bilo tako dolgčas po Janezu, ako bi imela vedno koga poleg sebe. Če bi pa stara mati zbolela, se vrne takoj domov, pa najsi bi bil prav na koncu sveta!

Nekega dne stopi torej k svojemu mojstru in mu vse to pove. Mojstru je bil všeč Janezov sklep, saj mu je tudi že sam prigovarjal, naj gre na tuje, ker bi bilo škoda zanj, za umnega mladeniča, da tiči vedno doma. Mojster mu je pa tudi obljubil, da se preseli k njegovi stari ma-

teri ter da ji bo podpora in pomoč ves čas, dokler se ne vrne Janez.

Janezu se je zdelo zdaj vse urejeno. Pogumno stopi pred staro mater ter ji brez ovin-
kov pove, kaj namerava. — Široko je odprla
starka oči in v prvem trenutku ni vedela, ali
sliši prav ali ne. Dolgo časa je molčala. Napo-
sled pa izpregovori mirno in vdano: »Pameten
si, Janez, in sam veš najbolje, kaj ti je storiti!
Pojdi, kamor te žene srce!«

*

*

*

In Janez se je poslavljaj. Oblekel se je v
nedeljsko opravo, pospravil svoje reči v tor-
bico in jo obesil preko rame, pa je stopil k
mizi, kjer je sedela ljuba stara mamica.

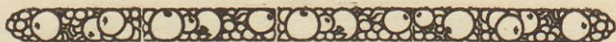
»Zbogom, mati!« je dejal, in solze so mu
zalile oči.

Stara mati ga je gledala dolgo časa nemo
in ljubeče. Naposled pa je rekla tudi ona:
»Zbogom, Janez!« In tudi njej so zalile solze
oči.

»Blagoslovite me!« zaprosi Janez in se
zgrudi na kolena.

In stara mati vstane in se skloni nad Ja-
nezovo glavo. Roke mu položi nanjo in šepeče
tiho in iskreno: »Bog te spremljaj, čuvaj in
dovedi nazaj!«

Janez odide s težkim srcem, polnim solz.
Stara mati stopi k oknu in gleda za njim, za

Janezom. Videla je, kako se odmiče dalje in dalje po beli cesti, kako ji boljinbolj izginja izpred oči, in tudi njeno srce je bilo težko in polno solz. — V kotu v sobi je visel križ. Tjakaj se obrne stara mati, pade na kolena in moli, moli . . . Janez je hitel naprej, in molitev stare matere je hitela za njim . . .

* * *

Minilo je pet let. Mojster, ki je od Janezovega odhoda stanoval pri njegovi stari materi, je umrl. Starka je ostala zopet sama. Hudo ji je bilo tako zapuščeni!

»O, da se vrne Janez!« je tarnala. In že je sklenila, da stopi h gospodu učitelju ter ga poprosi, naj piše Janezu v njenem imenu, da ga prosi, naj se vrne, ker je sedaj tako čisto sama.

Tedaj pa se odpro vrata. Starka tega ni čula, zakaj izgubila je že popolnoma sluh. — Na pragu je stal Janez. Velik je bil že, gosposko napravljen in brke je imel pod nosom.

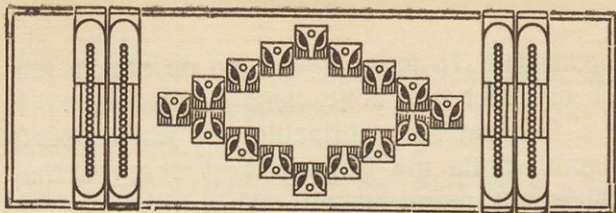
»Mati!« zakliče pol s smehom, pol z jokom.

In kakor bi ga čula gluha starka, se obrne k vratom, razprostre roke in — kakor bi ji mlada moč šinila v stare ude — steče proti Janezu in ga pritisne nase. — Od tedaj je ostal Janez doma; začel je delati na svojo roko, in

nikoli mu ni manjkalo dela. Zaslovel je kmalu daleč naokrog za izvrstnega krojača. Srečen je bil poleg nje, poleg stare matere, a ona je bila srečna poleg njega, poleg Janeza.

Sosedje so bili ponosni nanj, ki se je dvignil z lastno močjo na mesto uglednega in spoštovanega krojaškega mojstra. A Janez se ni prevzel ob splošni hvali, temveč je vztrajno in pošteno izvrševal svojo obrt.

Bolnica.

i bilo v vasi človeka, ki bi ne poznal Trčkove Ančke. Njen oče je bil edini trgovec v vasi, in vsi ljudje so hodili kupovat k njemu. Ančka pa ni bila nikjer rajša nego v prodajalnici, kjer je gledala, kako so prihajali in odhajali ljudje. A še bolj je gledala očetu pod roke. Prodajal ni samo soli, moke in kave, ampak ljudje so kupovali tudi sladkor. Kolikor ga je kdo zahteval, toliko ga je moral oče odsekati in odtehtati. In kadar je sekal sladkor, se je redoma dogodilo, da je odletela drobtinica belega sladkorja z mize na tla ali pa kar v Ančkine roke. Da je našla drobtinica belega sladkorja vedno pot iz Ančkinih rok v njena usteca, ni treba posebe

poudarjati. To je umljivo samo ob sebi, a nihče ni vedel tega bolje, nego Ančka sama.

Večkrat se je pripetilo, da je bila očetu napoti. Silila mu je prav tja v tesno bližino, da se ji je moral izogniti, ako ji ni hotel s težkimi škornji stopiti na drobno nogo. Zatorej jo je oče vselej ob takih nadležnih prilikah zapodil z osornim glasom k materi, češ, dekcle bodi pri materi v kuhinji, a ne očetu v prodajalnici v napotje!

Ančki se je nabralo lice v jok; žal ji je bilo bele sladkosti, ki je nepoužita ležala po tleh. Milo so gledale Ančkine oči, ali izkušnja jo je izučila, da se ne kaže upirati očetovemu povelju. Zato je odšla brez obotavljanja k materi. Spotoma si je otirala solze in premišljala, kako bi dobila nadomestila za drobni sladki prah, ki ga ji je takorekoč izpred noska ugrabil ostri očetov ukaz. Spomnila se je materinega dobrega srca in dobrega mleka, ki ga je hranila mati v velikem vrču. Kadarkoli je obšla Ančko kakršna že bodi slabost, vselej ji je bolečine potolažila mati z mlekom. Vzela je mati vrč in skodelico, nagnila vrč in napolnila skodelico z mlekom. Vzela je Ančka skodelico, jo nagnila in izpila sladko tekočino: in deklica je bila zdrava.

A ker je poznala Ančka dobro materino srce, je začela preudarjati, ali bi mati tudi ne vzela vrča in skodelice, nagnila vrč in napol-

nila skodelico, če bi morda Ančka rekla kar tako v šali, da je bolna.

In res!

Kadar je morala izpred očeta in je prišla k materi, ji je bil glas jokav in žalosten, in kar v hipu je bila bolna in zdravila potrebna.

»Ali je naša Ančka zopet bolna?« je vprašala mati.

»Oh, tako bolna!« se je lagala Ančka.

In glej, vzela je mati vrč in skodelico, nagnila vrč in napolnila skodelico z mlekom. Vzela je Ančka skodelico, jo nagnila in izpila sladko tekočino: in deklica je bila zdrava!

Ančka pa ni imela rada samo sladkorja in mleka, ampak tudi punčko je imela rada, svojo lepo, veliko punčko. Kakor je bila v vasi samo ena Trčkova Ančka, tako je bila v vasi tudi samo ena lepa in velika punčka, punčka Trčkove Ančke. Nekoč je dobil oče iz mesta veliko zalogo blaga in vmes je bila tudi punčka. In na njej je bilo zapisano: »To je za Vašo Ančko.«

Zdaj jo je pestovala, zdaj nosila kar pod pazduho, zdaj jo vlekla za seboj: ali brez punčke ni bilo nikoli Ančke, še v postelji je ležala poleg nje. Pogovarjala se je Ančka z njo kakor z velikim in pametnim človekom in ji dopovedovala, da bo morala z njo tudi v šolo, da ji ne bo preveč dolgočasno.

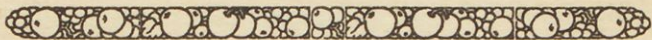
Seveda je bila punčka z Ančko tudi tedaj, kadar je prežala v prodajalnici na sladkor. A pripetilo se je zopet, da je morala bežati pred težkimi škornji hudega očeta. Tako naglo se je morala umakniti, da ji je padla punčka na tla, a trenutek potem je stal očetov škorenj na njej. Stal je na punčki očetov škorenj z vso svojo težo. Nekaj je zahreščalo, kakor bi kdo prelomil palico. Ančka se je na vratih obrnila in videla, kako se je sklonil oče k tlom, kako je pobral punčko in jo vrgel naravnost Ančki v tresoče se roke. Tudi je čula, kako je rekel oče: »Ti nerodnost!« Samo tega ni vedela, ali velja ta zbadljivka njej ali punčki ali obema skupaj.

Toliko pa je vedela, da se je nekaj hudega zgodilo. Ančka je hitela v kuhinjo. Žalostno je ležala punčka v njenih rokah. Ančka je hotela povedati materi vse od kraja do konca, a matere tedaj ni bilo v kuhinji. Zmeraj je bila tam, samo tedaj je ni bilo. Ančka je začela preiskavati punčko. Pokleknila je na tla in prislonila punčko h klopci. Tako je storila vselej, kadar se je hotela pozabavati z njo. In ko je Ančka prislonila punčko h klopci, tedaj so punčki odpovedale noge, da se je sesedla na tla.

»Oče ji je zlomil noge!«

Ta strašna misel prešine Ančko z vso grozo. Sapa ji zastane. Sama ni vedela, ali se naj joče ali naj kliče na pomoč. Ker ni vedela, ali se

naj joče ali naj kliče na pomoč, vzame punčko v roke in ji pogleda noge. Res! Tam nad kolonom so ji bile zlomljene. Tja je stopil težki očetov škorenj!

Joj! Kaj sedaj?

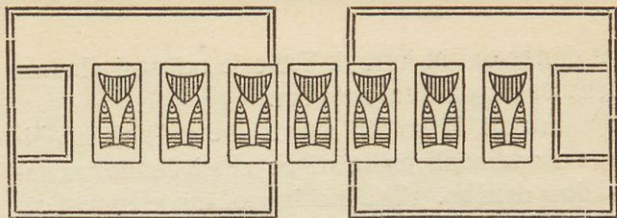
K sreči zagleda Ančka na klopici vrč z mlekom.

»Ako pomaga mleko meni, zakaj bi ne pomagalo punčki?«

Vrč v roke, Ančka na klopco, punčko na kolena in mleko bolni punčki v usteca, da ji zaceli zlomljene noge! Lepo je teklo mleko po punčki, po Ančkini obleki in po tleh. Tako je lepo teklo in curljalo, da je prišla tudi mama pogledat, kako zdravi Ančka ubogo bolnico.

Toda preden se je Ančka prav zavedla, je stal vrč visoko na polici, Ančka v enem kotu, punčka je sfrčala v drugi kot, a mati je stala sredi kuhinje, majala z glavo in se čudila Ančkini zdravilski umetnosti.

Generalček.

na polovica vaške mladine je bila na paši, druga polovica pa je ostala doma. Seveda: treba je pasti ljubo domačo živinico, pa tudi na domu rabijo otroke. Zdaj je treba skočiti v prodajalnico, zdaj nacepiti nekaj drvá, zdaj stopiti na vrt po korenja ali drobnjaka, zdaj zazibati najmlajšega bratca, ki veka, da so mu oči solzne. Vsak pameten človek izprevidi takoj, da mati vsega tega ne zmore sama, saj ni na svetu matere, ki bi imela deset rok!

Da pa so bila vsa opravila pravilno razdeljena, da ni bilo zamere ali nevoščljivosti, zato so bili danes na paši ti otroci, jutri oni, doma

pa danes oni in jutri ti. Tako je na vasi vladala pravičnost dan za dnevom.

In tisti, ki so bili onega dne na paši, so hipoma zagledali prihajati po cesti čudno, nenavadno družbo. Trudno in počasi je stopal po cesti star mož. Opiral se je na palico, na vrvci pa je vodil za seboj psička, ki je bil lepo kodrast in je imel dolg, metlast rep. Tudi psiček je stopal počasi. Bil je videti upehan in izmučen od dolge hoje. Jezik mu je visel iz gobca. Na traku, obešenem preko desne rame, je nesel mož nekako skrinjico, ki je bila pokrita s prtom. Kdo bi si mislil, da so pod tem prtom skrite orglice, prave, vesele in glasne orglice, ki jim je treba le zavrteti kljuko, pa zapoje lepo in ubrano. Na orglicah pa je čepela čudna, lična, pastirjem in pastiricam doslej neznana živa stvarca.

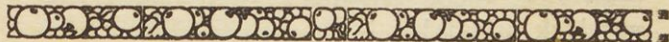
Pastirji in pastirice so gledali z velikimi očmi in odprtimi usti to po dolgi in prašni cesti prihajajočo družbo in so se čudili na vso moč. Spogledali so se in kar obenem so zaklicali vsi vprek: »Generalček gre!« In še enkrat: »Generalček!« In še tretjič: »Joj, generalček!«

Da, generalček!

Ali so pa vedeli, kak je general, da so takoj spoznali generalčka?

Kaj bi tega ne vedeli!

Saj je živel na vasi stari Klepec, mož sivih las in napol slepih cči, ki je služil v mladih letih

pri vojaki in se je večkrat ponosno bahal, da je streljal na sovražnika, ko so se borili tam v deželi laški. Starost pa je nekdanjega vojaka Klepca popolnoma pootročila. In v otročji sanjavnosti se je na stare dni kar sam dvignil in povišal od navadnega vojaka do generalske časti. Ob posebno veselih in svečanih dneh se je celo oblekel v generalsko uniformo, ki si jo je bil sam skrpal in zmašil. Napravil si je rdečo suktnjo s svetlimi gumbi in z zlatimi našitki; sešil si je bele hlače z zlato vrvco ob straneh in preskrbel si je širok, triogelni klobuk, ki mu je z vrha vihrala zelena perjanica. Tako napravljen je stari Klepec stopal po vasi, češ, sedaj pa glejte generala!

Nič ni torej čudnega, da je vaška mladina poznala »generala« Klepca. Starejši ljudje so pač vedeli, da živi general le v Klepčevi domišljiji, a otroci so imeli svoje misli in svojo sodbo. Pa naj!

In tista čudna, lična, pastirjem in pastircam nepoznana živa stvarca na moževi skrinjici je opravljena do pičice tako, kakor se je našemaril stari Klepec ob posebno veselih in svečanih časih. Zato pa ni bilo nič čudnega, ako so kričali otroci, da prihaja generalček.

In hipoma so pozabili na pašo in živino, ki se ni zmenila za otroško radovednost in za trojico tujcev, ter so jo ubrali z brzimi koraki proti vasi, kličeč venomer: »Generalček! Generalček prihaja!«

To glasno, nepričakovano naznanilo je imelo na ves vaški svet tako izreden vpliv, da so stari in mladi otroci brž ostavili domove in se zbrali na vasi, da vidijo generalčka.

In generalček je prišel.

Prišel je generalček, se zravnal na skrinjici in gledal z mežikajočimi, nemirnimi očmi ljudi, ki so se zgrinjali okrog njega.

»Saj je opica!« so zavpili tisti, ki so že kdaj videli tako živalco.

»Opica!« so se čudili eni.

»A oblečena je kakor general!« so govorili drugi.

Precej so se nekateri domislili, da je opica jako ukovita žival, ki nima pod nizkim čelom zgolj slame ali otrobov.

»Kaj neki zna?« so se izpraševali ljudje in nestrpno čakali, da jim začne uniformovana živalca kazati svoje spretnosti. Zakaj prepričani so bili o tem, da se nekaj mora zgoditi, ker bi stari mož kar tako za prazen nič gotovo ne potoval po svetu z orglicami in opico.

Lice starega moža pa je bilo mirno in resno. Ni ga vznemirjala radovedna množica ljudi. Nemara je bil vajen zvedavih gledalcev. Zato mu je bilo lice mirno in resno, nekaj kakor otožnost je sevalo iz njegovih pogledov. Toda tega ni nihče opazil. Vse oči so gledale samo generalčka.

Prijazno je pogladil mož opico in jo postavil na tla. Potem je odgrnil skrinjico. V solncu so se zasvetile drobne in vitke piščalke na sprednji strani. Orglice! Godba! Veselje!

Psiček in generalček — oba sta gledala moža. Bržkone sta čakala na ukaz svojega gospodarja.

In res!

Ta je zaklical: »Alo, hop!« In v tem hipu so zapele orglice. Zapele so tako lepo, tako veselo — ah!

In ravno v tistem hipu, ko so orglice zapele, se je zavihtel generalček na psičkov hrbet, psiček pa se je zapodil v širokem kolo-barju okrog moža. Mož je vrtel orglice, ki so vriskale poskočno pesem, zraven je pa še pel z nizkim, tresočim se glasom. Gledalci in poslušalci so čuli napev in besede, besed pa niso umeli. Kdo ve, v kateri tuji in daljnji deželi govore take besede! In kdo ve, odkod je prišel trudni potnik z orglicami in umnima živalcama! In kam pojdejo iz vasi? Kje jim je dom? Kje konec potovanja?

V občudovanju in presenečenju bi ljudje skoro prezrli skledico, ki jo je bil položil mož na ono mesto, kjer je prej stala opica na orglicah. Skledica je prosila: »Ne glejte samo, ampak tudi kaj darujte!«

Starejši ljudje so se končno vendarle domislili, čemu je skledica na orglicah. Nasipali

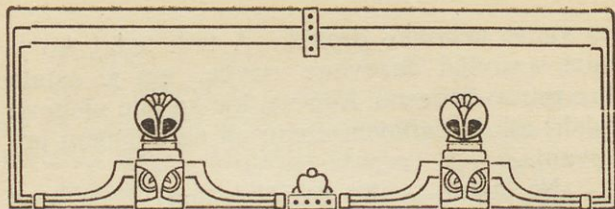

so vanjo nekoliko drobiža. A tudi tedaj, ko je mož spravljal darovane novce, mu je ostalo lice mirno in resno. Kdo ve, kje so bile njegove misli: ali na daljnem domu ali na daljnem potovanju?

Na domu — ako ga sploh ima! . . . Med gledalci je bil tudi vaški očanec Korec, ki je že videl nekaj sveta ter vedel to in ono. Tudi on je gledal generalčka in njegovega gospodarja, pa si je mislil, da bi na stare dni gotovo ne hodil po svetu, ako bi imel svojo domačijo in na njej vsega, česar mu je treba. Kdo ve, kakšna sila ga preganja sedaj po svetu s trebuhom za kruhom! In ko jih je Korec tako gledal, so se mu smilili vsi trije: generalček, psiček in mož. Še orglice niso pele Korcu tako lepo, kakor se je to zdelo ostalim radovednežem. Kakor je bilo moževo lice mirno in resno, tako je bil orglicam glas turoben in tožeč. Sam pri sebi je vzkliknil Korec: »Blagor nam, ki imamo vsak svoj dom! Dasi ni bogastva v njem, a dom je vendarle!« Globoko je segel v žep in je stresel v skledico še to, kar je ostalo v žepu denarja.

Mladina je pa še mnogo časa po tem dnevu govorila le o generalčku in o njegovi spretnosti. A Klepec se ni več oblekel v svojo uniformo, ker ni hotel biti podoben opici. Toliko zdrave pameti mu je še ostalo.

Čestitka.

ida je imela jako dobro teto; teto, da ji ni kmalu enake. Kadar so zavonjale prve cvetice na njenem vrtu, je vedno poslala po Vido, rekoč, naj pride k njej, da si natrga vonjajočih cvetic.

In Vida se je takoj odpravila k teti, da si natrga cvetic, saj jih je imela tako rada!

Pa teto tudi!

Kdo bi pa tudi ne imel rad take tete?

Kadar je teta kaj boljšega skuhala ali spekla, je vedno poslala Vidi kosček pečenke ali kolača ali povitice — za poboljšek. Kadar je bil semenj, je hodila teta od prodajalca do prodajalca, pa je kupovala raznih reči za Vido. Kadar se je teta kam odpeljala po opravku ali pa

kar tako za zabavo, je vedno povabila Vido, da je prisedla k njej na voz in se peljala z njo.

Ah, kako je bila lepa ta vožnja! Čila konjiča sta brzela z vozičkom tja po gladki cesti, da so drevesa in njive in travniki kar švigali mimo voza. Na vozu pa je Vida in njena teta! Pa bi jo morali videti, kako je sedela Vida na tistem vozu! Tako gosposko, kakor da je kakšna grajska gospodična! In ozirala se je v desno in levo stran, češ: »Ali me vidijo ljudje, kako se vozim s teto?«

In obrnila se je k teti in ji rekla: »Jej, tetka, to ti je pa krasna vožnja!«

Kaj pa šele pozimi, ko so drčale sani po zmrzlem snegu! Vida je bila toplo zavita, da so ji gledali samo nosek in oči tjakaj v daljo po beli cesti. Drugače je tičala vsa v toplem kožuščku — vsa od petá do temena!

Ah, kako je bilo to vendar lepo!

Pa bi ne imela rada svoje tetke?

To bi bilo čisto nemogoče!

Kadar je praznovala Vida svoj god — takrat se je šele izkazala dobra teta! Dobila je od nje v dar ali novo krilce, novo čepico, nove čreveljčke, nove knjige, novo punčko — in Bog ve, kaj še vse! Same lepe, nove reči!

Vrhutega pa jo je povabila tetka popoldne na južino in pod noč na izprehod. Šli sta tja proti njivam, ko se je začelo solnce že nagibati h goram, in je zavladal hlad kroginkrog. In

Vida in tetka sta šli proti njivam in med njivami naprej po zelenih tleh. In tetka je kazala s prstom semintja in pravila Vidi: »To je pšenica, to je rž, to so buče, to je mak, to kokolj, to regrat, to sirek . . .«

»Lejte si no, kaj vse ne raste na tej božji zemljici!« je vzklikala Vida.

Mati je dopovedovala Vidi: »Glej, tetka te ima tako rada! Skrbeti moraš, da ji boš vedno hvaležna za vse, kar ti stori dobrega!«

In Vida je ponavljala: »Skrbela bom, da bom tetki vedno hvaležna za vse, kar mi stori dobrega!«

»Tako je prav!« reče mati. »Hvaležna ji bodi in imej jo rada!«

In kadar je prišla k teti, ji je rekla: »Tetka, hvaležna sem ti in rada te imam!«

In tetka se je nasmehnila, zakaj dobro se ji je zdelo.

Bližalo se je Novo leto, in mati je rekla Vidi: »Vida, treba bo čestitati tetki za Novo leto! V grajskem cvetičnjaku cveto lepe cvetice. Naprosimo vrtnarja, da mi jih povije nekoliko v šopek. A ti poneseš šopek tetki za Novo leto!«

»Da, mamica,« se razveseli Vida, »šopek poneseš tetki za Novo leto.«

»Zraven pa ji boš čestitala tako-le: Ljuba moja tetka! Za Novo leto ti voščim obilo sreče in zdravja! Dobri Bog naj te ohrani še mnogo let, a meni ostani še nadalje tako dobra!« pristavi mati.

Vida je tlesknila z rokami in dejala: »Mamica, povej mi še enkrat, kako naj čestitam tetki! Naučiti se moram vse od besede do besede, da bom prav lepo in gladko govorila.«

In res! Vida se je naučila čestitko na pamet. Prav lepo jo je znala — kakor je rekla — od besede do besede. Ali Vida je bila pametna deklica. Mislila si je: »Kaj pa, če bi čestitko pozabila, ali če bi se mi kako zmešalo, kadar bom stala pred tetko, pa bi ne mogla z govorom niti naprej — niti nazaj? To bi bilo nerodno, to bi bilo v resnici nerodno!«

Pa kaj stori Vida? — Sede za mizo, vzame papir in pero, pa napiše to-le:

Ljuba moja tetka!

Za Novo leto Ti voščim obilo sreče in zdravja! Dobri Bog naj Te ohrani še mnogo let, a meni ostani še nadalje tako dobra!

Tvoja Vida.

Ko napiše pismo, ga lepo zgane ter spravi v zavitek, ki ga zapečati. Zraven pa govori: »Ako bi pozabila, ali ako bi se mi kaj zmešalo, pa podarim teti šopek in pismo — in vse bo v redu!«

Pa je prišlo Novo leto. Mamica je Vido prav čedno umila, počesala in oblekla ter ji rekla: »Vzemi šopek, pojdi k tetki in ji čestitaj, kakor sem te naučila!«

Vida je vzela šopek, ki je bil tako lep in tako sladko dehteč. Natihem je ponavljala čestitko. Šlo ji je gladko. Za vsak slučaj pa je vendar vzela tudi pismo s seboj... Ali pisma ji ni bilo kar nič treba. S prijaznim nasmehom na licu, s šopkom v desnici in s pismom v levici je stala pred tetko ter ji čestitala s presrčnim, prijaznim glasom: »Ljuba moja tetka! Za Novo leto ti voščim obilo sreče in zdravja!«

»Hvala lepa, hvala lepa, moj golobček!« ji seže tetka v besedo.

A Vida se ne dá motiti, temveč nadaljuje: »Dobri Bog naj te ohrani še mnogo let!«

In tetka ji zopet seže v besedo: »Hvala ti, hvala, Vidka!«

A Vida se ne da motiti, temveč nadaljuje in konča: »A meni ostani še nadalje tako dobra!«

»O, saj ti bom, moja Vidka!« reče tetka, ki so se ji oči že zasvetile v solzah. Skloni se k Vidi in jo iskreno poljubi. Vida pa ji hoče podariti šopek. Ali tetkina prijaznost jo je tako prevzela, da se je Vida vendarle zmotila: ponujala je tetki namesto šopka — pismo. Ko pa seže tetka po pismu, Vida hipoma izprevidi, da se je zmotila. Naglo skrije pismo za hrbet,

a tetki ponuja šopek, rekoč: »To je zate, tetka, to je zate!«

»A za koga je pismo?« vpraša tetka.

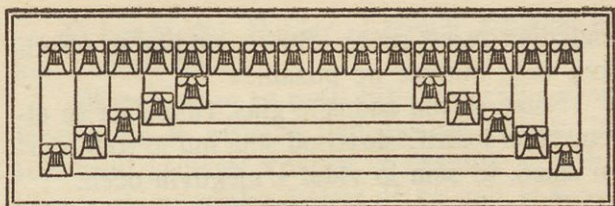
»Pismo? — Za nikogar!« odgovori Vida.

Potem se začne od srca smejati in pove tetki, kako je vsa stvar s pismom. Potlej pa se je smejala še tetka.

Kmalu pa so zvedeli o Vidini čestitki še drugi — sosedi in sosede. Taka reč se kaj brž razve, seveda. Zato pa je bilo povsod dovolj smeha, ki je veljal Vidi in njeni previdnosti. Vide ni to kar nič žalilo, ampak veselo je govorila: »Pa še vi storite tako, kadar se vam ponudi taka prilika!«

Zadnja pot.

oj oče je začel bolehati, ko se je bližal sedemdesetemu letu svoje dobe. Z doma je odhajal po poslu sklonjen, opirajoč se ob palico; vračal se je izmučen, da mu je bil počitek ljubši od jedi in pijače.

Bil je visokorastel, močan mož. Ljudje so govorili, da učaka sto let. Pa ga je tako zvalo! Tako vidno in naglo.

Odpravljaj sem se z doma, kjer sem bil na počitnicah. Bilo je lepo, sveže, mlado zgodnjejesensko jutro. Nemirno sta kopala konja pred hišo; čakala sta, da sedem na voz, da me odpeljeta. Poslavljal sem se od matere in sestre v sobi, oče je sedel zunaj v veži. Ko pridem do njega in mu podam roko, me pogleda s tožnim

pogledom in mi reče: »Sinko, midva se ne vidi več! Matere ne pozabi!«

Solze so mu zadušile glas. Nikoli ga še nisem videl jokati: slovo od sina mu je rodilo prvo solzo, ki sem jo videl v njegovih očeh.

Tiste besede pa je izgovoril s tako resnostjo in prepričevalnostjo, da sem jim verjel. Ni bilo glasu iz mojih ust — onemel je govor od bolesti; strah pred resnico je bil prestrašen!

Pod vrhom Gorjancev smo se ustavili pri gostilničarju Nacku in smo zajtrkovali. Megleno morje je plavalo pod nami. Nanje je vrglo solnce pest zlatih pramenov, da je plašno odbegnilo pred svetlim jutrom: naši pogledi so svobodno pohiteli po Beli Krajini, ki se je vsa mlada in lepa razprostrla tja dol do Kolpe in hrvatskega pogorja.

Gostilničar Nacek, kakor je bil vsakdanji človek, je stopil pred hišo in se odkril. Roke je prekrižal na prsih in je gledal z nami vred v dolino. Zvonovi suhorske cerkve so zazvonili, oglasil se je lokviški zvon, iz daljave je votlo odmeval glas metliškega zvona... Uro daleč in še dlje je neslo njegovo pesem zornega jutra nevidno valovanje... Vse ozračje je bilo polno miline, lepote in poezije. Vsa Bela Krajina je popevala ob veselem jutranjem vstajenju!

»Povem vam tako-le,« je dejal Nacek »stokrat in tisočkrat sem že stal tukaj in gledal vse tja do hrvatske meje, pa bom še dan na dan

— do konca dni. Nikdar ni dovolj dobrote, nikoli zadosti lepote!«

Okrenili smo se proti hiši. Po cesti z Gorgancev dol je prihajal tisti čas tih potnik. Na levi rami je nesel kovčeg, z desnico je mahal sem in tja po zraku, kakor da se lovi in brani, naj ga breme ne prelomi v bokih. E, ni bilo toliko peze, ali potovanje je bilo dolgo in naporno: romanje iz mrzle daljave pod žar domačega solnca!

Ko ga je zagledal Nacek, je udaril z dlanjo ob dlan in — kolikor mu je bilo to mogoče — poskočil zdaj z levo, zdaj z desno nogo.

»Ali si ali nisi, sosed Pavel Popovič?« je vprašal Nacek prišleca. »Kakor bi te vrgel z neba — evo, pa stojiš pred mojo hišo! Kaj prinašaš iz Amerike? Ni bilo čuti glasu o tebi — bogat prihajaš!«

Nacek je stopil do potnika in mu je ponujal obe roki v pozdrav.

Pavel Popovič je vrgel kovčeg na klop pred hišo in je rekel s temnim glasom: »To je vse, kar prinašam! In bolezen v vseh kosteh. Trga in ščiplje me kot s kleščami, da nisem bil več za delo.«

Popovič se je odkril in je pozdravil: »Dobro jutro, ljubi rojaki! Bog ti daj solnca in kruha, zemlja domača!«

In kamor so gledale poprej naše oči, tjakaj se je obrnil sedaj pogled Pavla Popoviča. Z

roko je potegnil po čelu, preko oči. Vzravnal se je na klopi, zrastel je za ped višje. Globoke brazde so mu nagubale obraz. Pesem domačih zvonov je brnela pod sinjim nebom. In ko jo je začul, je trudni potnik sklonil glavo nizko na prsi, roka se je oklenila roke — obe črni, žuljavi, razpokani od boja za kruh...

Molče smo stali okolo njega, kakor prirasli na zemljo. Prvi se je zganil Nacek; jeknil je pol tolažeč, pol očitajoč: »Bože moj, težko je danes živeti!«

Pavel Popovič se je ozrl na nas in je odgovoril, kakor prebujen iz težkega sna: »Bogme, najtežje je živeti! A moram dalje, da pridem prej domov; nič ne vedo, da se vračam. Hm, čemu tudi! Kaj treba sirotam napovedi!«

Jaz sem sedel na voz, Popovič je zadel kovčeg na ramo — šli smo vsaksebi: po cesti naprej brza konja, v dolino nazaj upehani potnik. Gledal sem nazaj in sem videl, kako se ziblje v bokih, kako maha z roko. Dalja ga je vedno manjšala — skrnil se je mojim očem: domača zemlja je sprejela svoje ubogo dete...

* * *

Dober teden dni potem sem dobil v svoje službeno mesto Idrijo z doma brzojavno obvestilo, ki je velelo trdo in kratko: »Očeta ni več; pridi takoj!«

Šel sem.

Pot je bila dolga, nikoli prej, nikoli pozneje tako.

Najbrže je umrl lahko in mirno — poštena smrt za poštenega moža. Res; tako so mi povedali potem doma. Dovolj je bilo trpljenja — zadnja ura bodi plačilo!

Mislil sem spotoma tisoč misli, a ena je podila drugo, ena se je izlivala v drugo, negodna, neizmišljena. Naslonil sem se na vozu, da bi zaspal — spanja ni bilo. V Ljubljani sem kupil na kolodvoru časnike, da bi čital med vožnjo proti Dolenjski — čitati nisem mogel. Namesto da bi drvil voz kot strela, se mi je zdelo, da stoji na mestu. Pa kaj naj tudi pomaga! Pridi prej ali slej — resnica je resnica!

Morda pa je bila le hipna onemoglost, začasna onemica; vsi zbegani so mislili domači, da je hudega najhuje, pa so mi brž sporočili, naj pridem...

* * *

Nacek je stal na pragu. Stopil je na cesto, ko se je ustavil voz. Mračilo se je že, pa mi je pogledal prav v obraz.

»Joj,« je zajavkal, »tako vzame človeka! Stokrat je bil pri meni — iz Metlike preko Gorjancev ali z Gorjancev v Metliko — sedaj pa nič več in nikoli več!«

»Torej res!« je zatrepetalo v mojem srcu.

Večerne sence so visele daleč naokrog, temnovišnjeve so bile gore na obzorju, cesta

je hitela v daljo, sivobela, neskončno dolga. Tam nekje v hladni temoti se je nekaj užgalo, ali zvezda od nevidne roke — ali luč v kmetiškem domu; kaj vem! Zatrepetalo je in ugasnilo: majhna iskra, iskrica zgolj v vedno gostejšem pajčelanu strašne noči!

Kaj vse to gledam; kako, da vse to vidim!
Zaprl sem oči...

Božakovec — grobar, kaj neki ta pravi sedaj? Kadar nima posla na pokopališču, dela pri nas na pristavi. Z očetom sta bila prijatelja od mladih nog. Božakovca ni užalostila nobena nezgoda. Še takrat, ko je kopal jamo svojemu sinu, je ostal trd, kakor da je iz iste snovi kot njegova lopata. Zadnjikrat, ko sva bila z očetom na pristavi, je tamkaj Božakovec delal. Kosil je travo, ki je umirala pod njegovimi rokami.

»Glej, Martin,« mu je rekel oče, »dolgo ne bom več gledal tvoje kose. Pri sosеду, svetem Roku, mi izkoplješ tesni dom!«

Naglo, jezno je odgovoril kosec: »Tiho bodi in ne govori tako bedasto! Na stotine sem jih že spravil — zemlja jim potari kosti! — tebe pa ne bom. Ne bi hotel in ne bi mogel!«

Kaj pa sedaj: ali se Božakovec upira? Neče, ne more? — Da bi prijatelju ne storil poslednje dobrote?

Oči so se mi odprle.

Pod cesto je čepela — zadovoljnosti, ponižnosti in beračije priča — kovačnica cigana Hudoroviča.

Bil sem še otrok doma, ko sta prišla Hudorovič in žena k nam. Po obedu je bilo, vsi smo sedeli doma pred hišo.

Hudorovič in žena sta se ustavila pred očetom in rekla obenem: »H krstu treba, a botra nimava. Ali bi mu bili za botra, gospod?«

Odstrla je cigarica bisago. Notri je ležal majhen, majhen ciganček, tako lepo in srčkano se je držal na jok, gledal pa je z velikimi, črnimi očmi kakor miška iz moke. Kdo bi mu ne bil za botra, njemu, ubogemu, ljubkemu cigančku!

»Moje, moje detece!« je rekla mati ciganka in se sklonila nadnje prav do čelca, do drobčkane glavice. Poljubila je ljubega otročiča tako gorko — ah! — kakor zna samo mati. Hudorovič pa, oče — cigan — si je vihal brke in je gledal mojega očeta, češ, bo li — ne bo li!

»Dobro, Mate; idimo v cerkev!« je dejal oče...

*

*

*

Voz se je pomikal mimo vaških hiš. Okna so se svetila od luči, ponekod ni bilo več videti znamenja življenja: ljudje so šli zgodaj spat. Tam pod klancem v Suhorju je stala Makole-

tova hiša. Šipe so bile zastrte z rdečimi zavesami, skozi nje je prosevala rdeča svetloba. Do tusem mi je prihajal oče naproti, kadar sem bil namenjen domov na počitnice. Postali smo redno pri Makoletu, v dolnji izbi je bila pogrnjena miza. Vesele so bile naše besede — zakaj veseli ljudje smo si segali v roke. Nocoj ni čuti besede. Zgoraj pokašljuje Makole; naduha ga mori, odkar je prinesel prehlad iz Bosne. V izbi spodaj je črna tema. Kakor ogromno, plašno oko strme vrata na tiho vas...

Naprej, naprej, voznik počasni, ti kruti nezgodnik! Ali so konjema ohromele noge, da se pomičemo kakor megla leno in počasi?

Vendar! Cesta se je spustila nizbrdo. Iz višave se je izlila na zemljo bledozelena luč, ki napravlja jesensko noč še hladnejšo. V mesečno svetlobo je zakipel na cestnem ovinku pred Metliko Korenov križ: po bronastem Kristu se je raztopilo srebro. Zadaj tam za Kristom križanim ob rjavi, izvoženi cesti, na ponižnem holmu nezelenem, s trnjem puščobno preraslem, sta gledala v vso bližnjo okolico, dol v mesto domače, tja na Borštek, Križevsko vas, v Polje in Ravne njive, na Ciglanico in do Mestnega loga, tja v Brinje, na našo pristavo, na vse gomile in nagrobne spomenike, v novoizkopani grob ob obzidju — da — tjakaj in bogve kam še in tudi name sta gledala tisti čas s črnimi, strašnimi očmi dva patra velikana v sivih ha-

ljah, v visokih kapucah: zvonika dva pokopališke cerkvice svetega Roka! Velike line so jima visele pod brado kakor dva ogromna škapulirja . . .

*

*

*

Ob proščanju na Rokovo pa ni tamkaj tihe žalosti. Namolijo se ljudje in se napijejo božje besede; Vlahinje — sestre v Kristu gospodu — se plazijo ob cerkvi po nagih kolenih, proseč v visoko nebo, naj jih očuva sveti Rok telesnih in dušnih ran. Okrepčana z molitvijo, v milost nevidno dvignjena množica se razlije izza pokopališkega obzidja vunkaj med šotore, kjer je dovolj slaščic in medicine. Sveti Rok izkuša peti z veselim zvokom, a množica, hiteča dol v živo mesto, ne čuje več turobnega petja žalosti posvečenih glasov. Zakaj komu bodi pesem hipoma vesela, če joka brez prestanka leto in dan?

Domislil sem se soseda Zepeta, bradatega vinskega bratca, ki je znal kakor malokdo ceniti vinsko dobroto. Nekoč, ko so mu vinski duhovi plesali po nezdravi pameti, se je dobrovoljni pivec domislil svojega pokojnega očeta, ki pozabljen spi pri svetem Roku. Pa kaj stori Zepe, vrli sin? Natoči čutaro božje kapljice in z njo privihra na očetov grob. Tamkaj mu je žalost rodila solze, a Zepe je nagnil čutaro, da je vince teklo na gomilo, beseda pa je govorila: »O, dragi ate, pa še vi pijte!«

V resnici, Zepe, malo je takih sinov!

»Matere ne pozabi!« se zbudi v meni poslednja očetova beseda.

Da! — Sedaj sem doma. Korakoma gresta konja po zadnjem klancu, mestne hiše se stiskajo ob cesti. Gruča ljudi stoji blizu naše hiše. Gotovo se razgovarjajo o očetu, ki so ga ravnokar pokropili. Moški se odkrijejo: Pozdravljen od nas — on te ne more več!

Sedaj je treba miru, spokojnosti. Nobene solze, da žalost ne poveča žalosti, da mati, uboga mamica, ne skoprni od bolesi!

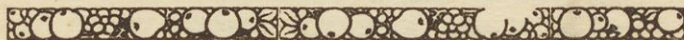
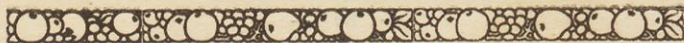
Ljuba hiša domača, streha očetova — dom!

Vrata v vežo so bila odprta nastežaj. Vsa hiša je bila razsvetljena kakor ob slovesni priliki. Voz se je ustavil. Iz hiše je odjeknil jok, žalosti odmev. Zavonjalo je po svečah, po venečem cvetju. Skočil sem z voza in sem odhitel po stopnicah — videl sem mater in sestro in vse polno ljudi. Na odru pa je ležal on:

Res je: oče!

Kolena so se upognila, dlani so prestregle glavo...

Vstal sem in sem ga gledal; ves tisti, do brota sama, samo oči so zaprte vekomaj! Po čelu vzdolž se je zadolbla globoka črta: zadnji spomin trpljenja. Dotaknil sem se sklenjenih rok. Led — smrt!

»In oče tvoj pride za menoj — njemu pa posteljete od mene poševno tamkaj ob zidu, kamor lahko neovirano gledajo tvoje oči z griča na očetovi pristavi onkraj ceste!« Tako mi je govorila beseda očetovega prijatelja, ki je umrl nekaj let pred mojim očetom.

* * *

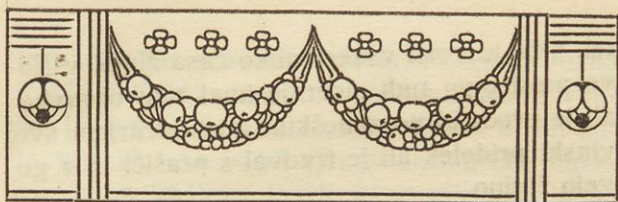
In zgodilo se je tako!

Božakovec se ni upiral. »Če mu jaz ne izkopljem groba, kdo mu ga naj? Prihajal bi me motit v spanju, češ, pozabil si me, Martin, ko sem najbolj rabil tvoje lopate! Drugega mu ne morem dati in ničesar drugega mu ni treba več — pa mu napravim grob. Hej, Polde, vstani, da ležem jaz na tvoje mesto!«

Tudi stari grobar je poznal solzo!

Očeta smo spremili lepo in pobožno. Mati ni mogla z nami, postarala se je za deset bolnih let. Preden smo odšli z doma na očetovo zadnjo pot, nam je rekla, da tega udarca ne preboli. In res! Leto dni potem smo pokopali tudi njo ...

Najboljše zdravilo.

Ive Režek je imel svojo domačijo na Sinjem vrhu, ki se razprostira na prisojni rebri dobro uro hodá od Metlike. Njive, travniki in vinogradi so oklepali njegov prijazni kmetiški dom. Mož je bil majhne postave, dobrovoljnega lica in veselih besed. Imel je sina Joška, ki ga je šolal — težko sicer, a vendar brez mrmranja in slabe volje — v novomeški gimnaziji.

V Novo mesto se je oče Režek večkrat napotil. Dogovoril se je z Joškovo gospodinja, da ji bo toliko in toliko plačeval v gotovem denarju, večinoma pa bo prispeval z živili. Sinu torej ne bo treba stradati, ampak bo lahko služil svojim dijaškim dolžnostim, ako bo le ho-

tel. Oče je vozil vsako toliko časa živež v Novo mesto, pa tudi sicer je imel tam opravka: ali je prodajal novomeškimi gostilničarjem svojinski pridelek ali je trgoval s prašiči in z govejo živino.

Kadarkoli je prišel v Novo mesto, je seveda vedno obiskal Joška in njegovo gospodinjjo, pa tudi v gimnaziji je povprašal pri gospodih profesorjih, kako napreduje njegov sin. Vselej pa je potrkal na vrata gospoda odvetnika doktorja Poznika, ki sta bila že dolgoletna znanca. Odvetnik mu je večkrat pomagal s svetom, kadar so očeta Režka pestili gostilničarji in trgovci, da se je čutil prikrajšanega v svojih trgovskih uspehih. Vedno se je ob takih prilikah zatekel z zaupanjem k svojemu doktorju, a nikdar ne zaman.

Prijateljstvo, ki je vezalo oba očeta, se je prepletlo tudi na njiju sinova, zakaj tudi doktor Poznik je imel dijaka Dušana, ki je hodil z Režkovim Joškom v isti razred. In Dušan in Jožek sta bila zvesta prijatelja, ki sta bila ponosna na prijateljstvo svojih očetov. Pravtako sta tudi očeta rada videla, da sta njiju sinova tako tesno sklenjena z vezmi mladega, zvestega tovarištva.

Kadar je obiskal oče Režek doktorja Poznika, sta se moža pogovarjala o tem in onem, kar je pač oba zanimalo. A nista govorila le o kupčijah, o vremenu in letini, temveč sta se

tudi pomenila o svojih sinovih. Posebnih tožbá ni bilo čuti niti o Jošku — niti o Dušanu. Vendar je Poznik venomer zatrjeval, da bi bil zadovoljnejši, ako bi bil njegov Dušan tak, kakršen je bil Režkov Jožek, ki je mirnejše nravi in prijaznejšega vedenja nego Dušan.

Doktor Poznik se je ves razvnel, kadar je govoril o napakah svojega sina: »Trmast je in svojeglav, da Bog pomagaj! Roke mu smuknejo v hlačne žepe, nos se mu pobesi, ustna se mu napno v šobo, razkuštrani lasje mu padejo na čelo — ná, pa imaš trdo bučo pred seboj! Najrajši bi ga položil na kolena in mu jih nabrisal petindvajset z leskovko!«

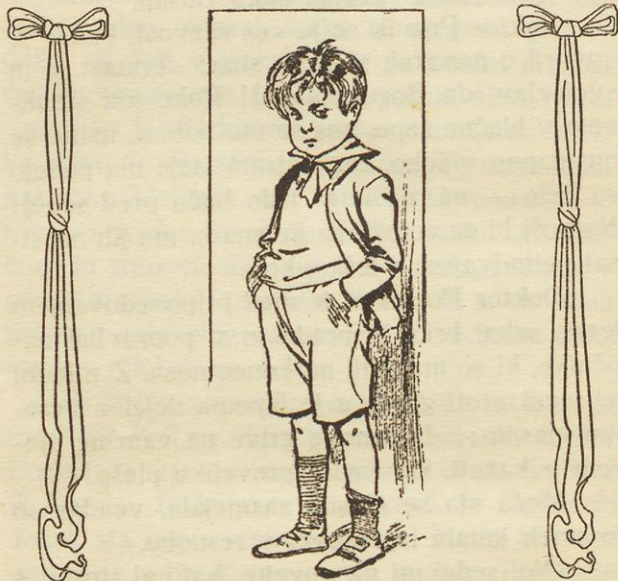
Doktor Poznik si je med pripovedovanjem jezno sukala brke in brado in si popravljal naočnike, ki so mu silili na konec nosu. Z rokami je segel proti glavi, a je hipoma dejal z veselim glasom: »Dušanove grive pa vam ne morem pokazati, ker imam preveliko plešo!«

Moža sta se glasno zasmejala, vendar se je smeh kmalu izprevrgel v resnobo.

»No, sedaj mi pa povejte, kaj naj storim s tem paglavcem?« vpraša doktor. »V šoli mu že še gladko gre, ampak ta trma, ta svojeglavost doma — to mi dela sive lase, kolikor jih še imam!«

Oče Režek malo pomisli, potem pa reče: »Veste, kaj vam povem, gospod doktor? Ti-le mestni otroci so vsi enaki, tako se mi vidi!

Zmeraj tiče med mestnim zidovjem; nič se telesno ne gibljejo in ne trudijo. Pregosposki so in premehkužni. Zato pa sitnarijo in kuhajo jezico, vi in drugi se pa togotite kot purani — oprostite!...«

»No, in kaj sedaj?« vrže vmes doktor vprašanje.

»Kaj sedaj?« ponovi Režek in nadaljuje: »Poglejte našega Joška, to kmetiško teslo! Med šolskim letom se ubija in gospodiči v tem ljubem Novem mestu, ko ga pa počitnice pri-

ženo domov — kaj je z njim? Zopet je kmetiško dete, kakor je bil in kakor ostane! Pase mi živino, pomaga na njivah in v trtju, kosi in grabi, tudi cepec vzame v roke — z eno besedo: na kmetih kmetuje!«

»Tako, tako!« prikima doktor.

»No, pa mu ne ostane nobenega časa, da bi mu kake nepotrebne muhe rojile in brenčale po glavi. Dan na dan prebije z delom, ob večerih pa komaj čaka, da zleze v posteljo. Kar mu postavi mati na mizo, to použije s slastjo brez godrnjanja in izbirčnosti. In ko minejo počitnice, je zdrav in čil kot riba v vodi in jastreb v zraku, pa hajdi zopet v novomeške šole! Tako zdravo kmetiško delo je tista palica, ki mu izbije in prežene trmoglavost in podmurljivost, četudi bi imel kaj nagnenja do nje!«

Oče Režek je govoril z mirnim glasom, a tako prepričevalno, da mu je doktor Poznik neprestano pritrjeval in si zadovoljno mel roke, rekoč: »To bi bilo najboljšo zdravilo tudi za mojega Dušana!«

»Prepričan sem, da bi bilo res!« pristavi oče Režek, zadovoljno se smehljajoč, ker mu je bilo všeč, da je tako brž preveril učenega prijatelja s svojo zdravo kmetiško pametjo.

»Kaj hočeva torej, prijatelj Ive?« vpraša doktor.

»Dušan naj pride z Joškom na Sinji vrh! Vse drugo opravim že jaz!« reče kratko Režek.

In tako se je tudi zgodilo.

Ko je minilo šolsko leto, sta se Dušan in Jožek odpravila v Belo Krajino na Režkov dom, ki je oba mlada prijatelja prijazno in gostoljubno sprejel. Posebno Joškova mati je bila srčno vesela obeh študentov. Odkazala jima je čumnato, kamor sta spravila svoje stvari, potem pa je jima postregla z izborno domačo jedjo: postavila je pred njiju skledo kislega zelja, ki so bila v njem kuhana temnordeča, tako prelepo dišeča rebrca, in k skledi je primaknila hleb kruha domače peke.

»Sedaj pa jejta, kolikor se komu zljubi! Pri nas ne bosta stradala!« bodri dobrodušna mati lačna fanta.

Dijaka sta globoko zajemala in jedla z vidno slastjo. Zlasti gosposkemu Dušanu je izborno teknila izdatna kmetiška hrana.

Drugega dne sta se prijatelja takoj lotila dela. Ves dan sta žagala in cepila drva. Od kraja sta se prav junaško držala, a ko se je nagnilo solnce čez poldan proti večerni strani, je jima začela pešati nevajena moč. Komaj sta čakala večerje in postelje. Oba sta legla in takoj zaspala, a drugega dne sta se zbudila dobre volje. Čutila sta sicer nekoliko utrujenosti v rokah in v hrbtu, zato se pa nista poprijela zopet žaganja in cepljenja, temveč sta čedila hlev in pripravljala nov nástelj. Vsak dan je bilo dela dovolj, a ne enoličnega, puščobnega

dela, temveč izprememb polnega kmetiškega opravila, ki je zdravo in zabavno obenem, ki zbuja dobro slast in daje mirno, krepilno spanje.

Kar je mati skuhala in spekla, to sta použila. Žganci z mlekom; krompir, zabeljen z ocvirki; češpljeva kaša; štruklji z zeljem ali repo; prekajeno meso; pečena kokoš; ob nedeljah govedina; za praznike gibanica ali povitica — hm, kar tiho bodimo!

V jasnem, zdravem, svobodnem zraku so prsi veselo dihale, lica so cvetela kot rdeči mak; nobene temne, muhaste misli ni bilo v vedro glavo! Pogledi so radostno hiteli v lepo, slikovito, pisano daljo; preko njiv, vrtov, travnikov, gozdov in trtja je odmevajoč plavala vesela popevka mladih, krepkih, veselih dveh prijateljev. Ob nedeljah in praznikih so se lepo pražnje oblekli in so šli vsi Režkovi v Metliko, da so bili pri maši in so se malo razgledali po mestu. A vablјivost Sinjega vrha jih je kmalu zopet dvignila na pot proti domu, kjer so ob zidanici v senci košate brajde moževali in počivali.

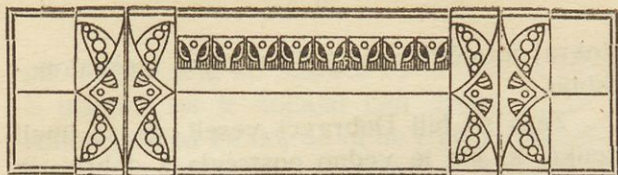
Sredi počitnic je prišel doktor Poznik obiskat sina Dušana. Ves vesel je bil, ko je videl zdravega dečka, kako zadovoljnega se počuti na kmetih. O trmi in muhavosti ni bilo nobenega sledu! Kar smejalo se je doktorju

lice, ko se je vračal domov. Od vsega srca je bil hvaležen Režku za tako uspešno zdravilo.

Bliskoma so minile počitnice. Težko je bilo slovo od drage kmetiške hiše. V Novo mesto sta se vrnila Dušan in Jožek — dva vrla slovenska dijaka sta se ozdravljena čvrsto in pogumno zopet lotila knjig.

Le domotožje — oj, to čudno hrepenenje po svobodi, po zlatem času veselega dela, radosti in pesmi je dvigalo spomin izmed tesnih mestnih zidov in ga nosilo na solnčne višave Sinjega vrha!

Stric iz Amerike.

Ivela je na Dobravi vdova Lenka, ki je imela edinca Markca, ljubeznivega, živahnega dečka. Bivala sta v prijazni hišici sredi vasi. Okrog hišice se je razprostiral vrt, dehtečemu šopku enak, ki ga je skrbno gojila gospodinja Lenka. V hišici pa je bilo na eni strani stanovanje, na drugi strani pa je bila majhna prodajalnica, kjer so kupovali vaščani svoje najnujnejše potrebščine, da jim ni bilo treba za vsako malenkost hiteti v bližnje mesto. Otroci, zreli za šolo, so hodili sicer vsak dan tja, ker na Dobravi še niso imeli šole; toda vsega, česar so potrebovali starši, mladina tudi ni mogla zноситi domov. Vihravim otrokom je bilo težko zaupati mnogo denarja, ker bi ga lahko izgubili; s pozabljivci je pa po vsem svetu tako, da jim smeš eno in isto reč

stokrat naročiti, a jo tudi natanko stokrat pozabijo.

Zato so bili Dobravci veseli, da so imeli Lenko, ki jim je vedno postregla z dobrim in cenim blagom, kolikor so ga nujno potrebovali: sol, kis, olje, poper, igle, šivanke, trakovi — vsega tega in drugega blaga je bilo pri Lenki na izbiro. Veseli pa so bili Dobravci tudi zato, ker ni bilo treba otrokom begati po mestu od trgovca do trgovca, ampak so jo lahko takoj po končanem pouku mahnili proti domu. Vkljub temu pa je bilo vendarle vsak dan nekoliko zamudnikov, ki so pozno prihajali domov. Spotoma jih je že zmotila ta ali ona reč, da so otroci stregli svoji radovednosti in pozabili na ponovna naročila staršev. Ti pa so imeli vsak dan iste skrbi, da se ne bi dečku ali deklici pripetila kaka nezgoda ob postopanju po cestah in ob zapoznelem povratku. Ni bilo skoro dneva na Dobravi, da se ni tuintam oglasila želja: »O, ko bi imeli šolo doma, da bi ne bilo teh večnih skrbi!«

Lenki se je prav dobro godilo, kakor pravimo. Prodajalnica ji je prinašala toliko dohodkov, da je krila svoje izdatke in skrbela za red in snago v hišici in okolo nje. Markec še ni hodil v šolo, zato je lahko vedno nanj pazilo ljubeče materino oko. Večkrat pa je došlo na Lenko tudi ljubo pisemce od brata Antona iz daljne Amerike, kamor je odšel že pred kakimi

petnajstimi leti, ko Markca še ni bilo na svetu. S pisemci pa je dohajal tudi denar, ki ga je Anton pošiljal Lenki, da bi ne trpela pomanjkanja. In čim dalje glasneje je govoril Anton v pisemih, da ga vleče srce domov, ker je že sit življenja v tujini in si želi na stare dni počitka v domačem kraju. Naj ima Lenka zanj pripravljeno sobo na podstrešju. In ko je Lenka dobila Markca, ni stric Anton nikoli pozabil v pismu pristaviti srčnih pozdravov nanj. Ko pa je Lenki umrl mož, da je ostala z Markcem sama, je pisal stric iz Amerike, naj se Lenka preveč ne žalosti, ker bo že on skrbel za ljubega svojega nečaka. Ubožec je sicer, ker nima več očeta, zato pa ima strica, ki nikoli ne pozabi nanj.

Lenka je lepo priredila sobico na podstrešju. Bila je tako prijazna in vabljava, da bi bilo bivanje v njej vseč še tako razvajenemu človeku! Imela je mirno poslikane stene z rožastim pasom ob vrhu, ki se je vil ob stropu kakor vonjiv venec. V kotu je stala belo pregrnjena postelja, dalje je bilo ob stenah razpostavljeno drugo pohištvo, ob dveh oknih pa so viseli beli zastori. Izpred njih so se spuščale na zunanji zid goste, zelene brade nagljev, posipane z rdečimi cvetovi. Skozi te dve okni je plaval pogled v svetlo daljavo, ki je mrgolela v jasni solnčni luči, vsa pogrnjena z njivami in travniki, ob njih gorah na obzorju omejena s temnozelenimi, šumečimi, pretajne pesmi pojočimi gozdovi.

Tu bodi pokojno bivališče stricu Antonu, ko se vrne iz viharne tujine pod ljubljeno domačo streho!

Neštetokrat je stopila Lenka v to izbo, da je pobrisala prah s pohištva, jo prezračila in pregledala, je li stoji vsaka stvar na svojem mestu, vsak hip pripravljena, da sprejme in pozdravi novega stanovalca. Vedno je bil Markec z materjo, saj je hotel tudi on imeti svoj delež ob tem, kako ljubeče roke pripravljajo mirno sobico, belo izbico, njemu, ki se vrne — stricu iz Amerike!

Zdolaj v sobi, kjer sta bivala z materjo, je visela na steni njegova podoba. Ni bilo dneva, da bi se je ne dotaknile Markčeve oči. Gledale so prijazno lice znanega neznanca — ljubo lice, tako slično licu drage, edine matere! Markčeva dobra roka je utrgala na polju cvet, na vrtu rožo in ju prinesla stricu v dar, v neizgovorjeno pozdravilo. In ko je ob pozlačenem okvirju zvetje ovenelo in se žalostno pobesilo, pa ga je nečak nadomestil z drugim. A Markcu ni bilo dovolj tega nemega strica. Želel si je pravega, živega, govorečega! Vedno je priganjal mater, naj mu piše, da je že davno vse zanj pripravljeno, naj torej kar nič več ne odlaša s povratkom, ampak pogumno naj stopi na čoln ali na ladjo, da ga potegne preko tega silnega morja! Če bi morje kaj sitnarilo — nič strahu! Markčeva prošnja ga ukroti, da mu ne pogoltne stri-

ca. In s kako pravico bi mu ga vzelo? Do strica Antona nima nihče drugi pravice, kakor on, Markec!

Tako je dečku lepetala presrčna beseda, izvirajoča iz domišljije, ki mu jo je budilo materino pripovedovanje. Markec je vedel, da ni morje vaška mlaka, a vedel je tudi, da ni njegov ameriški stric strahopeten zajec, ki bi se zbal morskih valov. In kakor je prišel v Ameriko, tako pride tudi na Dobravo. Saj je vendar mož!

In končno se je raznesel po vsej Dobravi glas: »Stric iz Amerike se vrača!«

Markec je bil tisti, ki ga je gnala do najvišje radosti razigrana dobra volja po vasi razglašat veselo novico: »Stric iz Amerike prihaja! Pisal je mami, da je že na poti! Vsak dan lahko pride! Morda je že doma pri mami! Najdebelejšo kokoš mu mama zakolje in speče, kadar pride! Ju-hu-hu!...«

Tako je govoril in vriskal Markec, ko je dirjal po vasi. Kmalu se mu je pridružila vaška mladina, ki se je radovala z njim. Markec ni samo dirjal po vasi, ampak tudi skakal je od veselja, plesal in se vrtel kakor na svatbi. »Ju-hu-hu! Hopsasa-tralala!« je odmevalo po vsej Dobravi, »stric iz Amerike, stric iz Amerike!«

Markec se je zasukal in zakrilil z rokami, kakor da se zdajci požene v poletu od zemeljskih tal. Otroci so se brž sklenili z rokami v širok krog in so veselo zarajali na prostorni trati-

ni kraj vasi. Vsi so se radovali z Markcem, vsi so željno pričakovali prihoda strica Antona. Od poskočne razigranosti so jim žarela lepa, zdrava

lica; vsi so blagrovale Markca. Ko so se začele bližati večerne sence, je mladina šele odšla domov. In v vsaki hiši so govorili zvečer o Antonovem prihodu in o srečnem Markcu, ki ga je

tako težko pričakoval in ga končno tudi pričakal.

In ko je naposled res prišel stric iz Amerike, ni bilo Markca nikjer več videti samega, a tudi strica Antona ne. Vedno sta bila skupaj. Lepo za roke sta se držala in sta hodila od soseda do soseda. Anton je pozdravljal svoje znance in prijatelje izza mladosti in se je seznanjal z onimi, ki so v dobi njegove odsotnosti dorasli in zagospodarili na domačijah svojih očetov. Ponosno je stopal Markec poleg strica. Dvigal je proti njemu vesele poglede in poslušal njegovo pripovedovanje.

Večinoma pa sta bila Anton in Markec doma.

Gospodinja Lenka je stregla bratu Antonu, kolikor je največ mogla. Posebno jo je vesellilo, da mu je lepa sobica tako prijala. Bratu je pripovedovala do podrobnosti natanko, kako se ji je godilo, ko ga ni bilo doma; a tudi Anton je imel dovolj pripovedovanja. Markec ga je verno poslušal. Tako je lahko posnel iz stričevih besed, kako se mu je godilo v Ameriki.

V začetku je moral trdo delati po rudnikih in tvornicah. Ker pa ni razmetal zaslužka, si je prištedil toliko denarja, da je mogel od znanega trgovca prevzeti trgovino, ko se je prvi lastnik preselil v domovino. Sreča mu je bila mila. Ljudje so mu zaupali. Z delom in poštenostjo si je pridobil dobro ime. Posla je imel vedno do-

volj. Njegovo imetje se je lepo množilo. In vedno glasneje se je v njem zbudila želja, da bi se vrnil v domači kraj, kjer hoče preživeti stara leta in skrbeti za Markca. Prodal je trgovino in — glej, sedaj je doma!

Stric Anton je prinesel lepe denarce s seboj! To se je brž razvedelo po vasi. A nihče mu ni bil tega nevoščljiv, ker je bil resni mož z vsakim prijazen. Kdor se je zatekel k njemu, je vsakemu pomagal z nasvetom in dejanjem. S seboj je prinesel tudi mnogo izkušenj in dobre, radodarne roke.

Lenki je preuredil in popolnil trgovino, da je bila lično in bogato založena. Sam ji je pomagal tudi v prodajalnici, da se je Lenka lažje posvetila gospodinjstvu. Prikupil je toliko posestva, da bo za domačo rabo vedno dovolj poljskih pridelkov, če bo letina količkaj ugodna. Plašil in sramoval se ni nobenega dela niti doma niti na polju: »Delo ni sramota; lenoba je sramota!« tako se je glasilo načelo strica iz Amerike. Njegov zgled je blagodejno vplival na vso okolico. »Ako ni Antona sram delati, tudi nas ne sme biti!« so govorili možje in žene, pa so veselo in uspešno hitali za svojimi posli. Tudi Markec je bil zvest posnemovalec svojega strica. Nikoli ni malomarno posedal in zdehal od dolgega časa, ampak vedno je dobil doma in zunaj hiše kaj opravila, ki so ga zmogle njegove šibke moči. Z za-

dovoljnimi pogledi se je oziral nanj stric, ki je imel svojega nečaka res srčno rad.

Kekega pol leta potem, ko se je Anton vrnil domov, je poklical sestro Lenko v svojo izbo in ji je dejal: »Preračunal in preudaril sem vse tako, da bo prav zate, za Markca in zame! Pa tudi za vso Dobravo!«

Potem ji je povedal, koliko denarja ima prihranjenega. Od tega naj ostane toliko in toliko za dom in Markca, a del njegovega imetja bodi darovan javnim koristim.

Markca, ki je nevabljen prikoracal za materjo, je stric dvignil k sebi na kolena, mu gladil mehko lice in govoril: »Predvsem bova z materjo skrbela zate, Markec! Kar te bo veselilo, to pa boš. Če boš hotel biti doma v trgovini, pa boš. Ampak učiti se boš moral in priden boš moral biti!«

Markcu je tako dobro del prijazni glas strica Antona. Takrat bi mu obljubil, karkoli bi hotel stric. V navalu srčne ginjenosti pa ni Markec dobil prave besede. Z rokami se je spel do stričevega vratu, ga objel in tesno pritisnil svoje ličece na njegovo lice. Materi je bilo tako mehko v duši, da se ji je utrnila solza radosti.

»Na Dobravi sezidamo šolo, svojo šolo!« je nadaljeval stric. »Da se ne boste, poniglavci grdi, potepali po cestah in da ne bodo vaši starši venomer v skrbeh!«

Markec je široko odprl oči in vprašal z začudenim glasom: »Šolo — šolo dobimo?«

»Šolo, pravo pravcato šolo!« je potrdil stric. »Jaz prispevam z denarjem, sosedge pa naj pomagajo z delom, z lesom, s kamenjem, z vožnjo. Kar kdo ima in more, to naj da! Pa se kmalu dvigne na Dobravi nova, velika hiša — hram znanja in omike! Danes še ne umeš tega, dragi moj Markec, a ko dorasteš, ti pride spoznanje, da nisi nič brez znanja in omike!«

Stric Anton je hodil od soseda do soseda, prigovarjal vsakemu in v nemal vsakega toliko časa, da je vsa vas odobrila njegovo namero in mu obljubila najizdatnejšo pomoč. Dogovoril se je s stavbenikom v mestu, ki mu je napravil načrt in stroškovnik. Obljubil mu je stric na račun iz svojega desetisoč kron, s čimer je bilo delo plačano, a vse drugo nanosijo, navozijo in darujejo Dobravci. Oblast mu je odobrila načrt ter dala stavbno dovoljenje.

In na Dobravi se je začelo življenje, kakršnega prej in poslej ni bilo tam. Eni so kopali temeljne jarke; drugi so dovažali kamenje, pesek, opeko, apno; tretji so pripravljali les. Vsa vas se je gibala v veselem delu. Zidarji so marljivo gradili, da so zidovi kar vidoma rasli iz tal. Bilo je že treba postaviti ob njih odre. Stric Anton je pomagal, kjer je bilo treba. Razkladal je vozove, podajal opeko, primerjal zidanje z načrtom, in ko je bila zgradba dozidana, je po-

magal dvigati tramove ostrešja, ki so ga spret-
no sestavljali večči tesarji.

Markec je stal ob cesti in je — roke sklen-
njene na hrbtu — zavzeto gledal visokopritlično
hišo pred seboj. Na desno stran je bilo priprav-
ljeno učiteljevo stanovanje, na levo pa je stala
prostorna učna soba z visokimi okni. Prostor
okrog šole je bil sicer založen z raznim grad-
benim blagom, a tamkaj se pozneje razprostre
pisan in dehteč vrt — enak onemu ob domači
hiši. O vsem tem ga je poučil stric, zato je pa
Markec vse to vedel in zato je Markec vse to
razlagal vsakemu, ki ga je hotel poslušati.

»Bog ve, koga dobimo za učitelja? Ali bo
hud ali ne bo hud?« vpraša Markec samega
sebe.

Tedaj pa se pojavi zgoraj ob strešnem sto-
lu stric Anton in v desnici drži veliko zastavo
— našo trobojnico. Spenja se po strehi, oprije-
majoč se z levico letev. In ko pripleza do sle-
mena, ga zajaše, se pomakne do roba na pro-
čelju ter tjakaj pribije in pričvrsti slovensko
zastavo. In troje plamenečih jezikov, združenih
v nerazvezno celoto, v belo-modro-rdečih po-
gonih radostno in ponosno zaplameni v solnč-
nem, velikem opoldnevu, ki se je bil razlil veli-
častno in dobrotno nad novo šolo in nad vso
Dobravo!

»Kaj delaš, stric?« jekne vprašanje s ceste.

»Ali jo vidiš, Markec? Vidiš li našo zastavo?« odgovori stric.

»Vidim jo, da!« pritrди deček in poskoči in zaploska od prevelike radosti.

»Zastava je naša, šola je naša, vse je naše, kar objemajo sedaj moji pogledi!« govori z mogočnim glasom stric Anton.

»Naše — naše!« odmeva od vseh strani!

Narodna in univerzitetna
knjižnica

© NUK

00000448539

